

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

České Budějovice 2013

Iveta Vacková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

LOUTKA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Svobodová

Vypracovala:

Iveta Vacková

České Budějovice, 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci „Loutka v mateřské škole“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedené v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 31. března 2013

Iveta Vacková

.....

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Evě Svobodové za metodickou pomoc, postřehy a rady, které mi poskytovala při zpracování bakalářské práce. Děkuji také rodině za podporu během celého studia, zaměstnavateli a kolegyni Aleně Jarošové za vstřícný postoj k mému studiu.

ABSTRAKT

Loutka v mateřské škole

Bakalářská práce se zaměřuje na využití loutek v mateřské škole. Jejím cílem je připomenout učitelkám a učitelům v mateřských školách jaké možnosti loutka v předškolním vzdělávání nabízí a poukázat na její význam pro socializaci dítěte. V teoretické části je upozorněno na zvláštnosti emočního a sociálního vývoje dítěte předškolního věku a zmapováno využití loutek v mateřské škole z historického pohledu. V praktické části je vypracován projekt pro adaptační období nástupu dětí do mateřské školy, ve kterém je využita loutka jako prostředník v komunikaci mezi učitelkou a nově nastupujícími dětmi do mateřské školy. Součástí praktické části je také videozáznam. Metodou výzkumu je dotazník, za jehož pomoci je zmapováno využití loutek v mateřských školách v současné době.

Klíčová slova:

socializace, emoce, předškolní dítě, loutka, dramatická výchova

ABSTRACT

Puppet in a Nursery School

This thesis focuses on use of puppets in nursery schools. Its aim is to remind teachers in nursery schools what options puppet provides in preschool education and point out its importance for socialisation of children. The theoretical section is pointed at particular emotional and social development of preschool age of children. Use of puppets in nursery school is mapped from a historical perspective. In the practical part a project for adaptation period, when children start going to nursery school, is worked out. A puppet is used as a mediator in communication between teacher and children, who have started attending nursery school. The practical part also contains a video and a questionnaire which maps current use of puppets in nursery schools nowadays.

Keyword:

socialization, emotion, preschool child, puppet, drama education

OBSAH

ÚVOD	7
1 TEORETICKÁ ČÁST	9
1.1. Socializace a socializační vývoj předškolního dítěte	9
1.1.1 Socializace	9
1.1.2 Druhy socializace	11
1.2.3 Socializační vývoj předškolního dítěte	12
1.2. Emoce a emoční vývoj předškolního dítěte	13
1.2.1 Emoce a její druhy	14
1.2.2 Emoční vývoj předškolního dítěte	17
1.2.3 Emoční zralost	18
1.2.4 Emoční inteligence	18
1.3 Historie loutkového divadla v mateřské škole	19
1.4 Využití loutek v mateřské škole	21
1.4.1 Působení loutkové hry na děti předškolního věku	23
1.4.2 Působení učitele na děti pomocí loutky	25
1.4.3 Loutky a jejich druhy	26
1.5 Dramatická výchova	29
1.5.1 Metody dramatické výchovy	29
2 PRAKTICKÁ ČÁST	31
2.1 Tematický celek „Kdo je můj kamarád“	32
2.1.1 Vyhodnocení tematického celku	41
3 VÝZKUMNÁ ČÁST	43
3.1 Metodologie výzkumu	43
3.2 Dotazníkové šetření	44
3.2.1 Popis výzkumného vzorku	44
3.2.2 Výsledky dotazníkového šetření	45
3.2.3 Závěr dotazníkového šetření	54
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
SEZNAM PŘÍLOH	60

ÚVOD

Vzdělávací nabídka v MŠ je velice široká a rozmanitá. Pohádky, příběhy a různé aktivity podporující předškolní vzdělávání můžeme dětem v mateřské škole prezentovat formou vyprávění, promítání, kreslení atd. Můžeme jim ale také nabídnout styl, který se v dnešní době tak často neprezentuje, a tím je loutka a různé způsoby práce s ní včetně loutkového divadla hraného učitelkou či učitelkami. Právě tento způsob edukace mě samotnou při práci s dětmi velice oslovil a to nejenom reakcemi dětí při různých činnostech, ale hlavně zpětnou vazbou, kdy se děti více zapojovaly do komunikace, více reagovaly na dotazy, ale co je hlavní, samy začaly ve školce tuto techniku „hraní“ provozovat a dále rozvíjet.

Spojila jsem tedy poznatky ze své praxe s teorií, kterou jsem měla možnost načerpat z výukových hodin na PF JCU, ale také studiem odborné literatury a vypracovala jsem bakalářskou práci, která by mohla do budoucna oslovit učitelky a učitele mateřských škol, neboť jak pozoruji, loutka v mateřské škole nemá již tak výsostné postavení při práci s dětmi, jak tomu bylo v době mého dětství.

Bakalářská práce je o dětech, jejich emocích, začleňování se do kolektivu, ale také o učitelích, a jejich přístupu k dětem. Hlavním tématem této práce jsou loutky, které mohou v období nástupu do mateřské školy pomoci jak samotným dětem, tak také učitelům při vzájemné komunikaci a při dalších společných aktivitách.

Na toto téma mě přivedla vlastní zkušenost, během níž jsem měla možnost sledovat zvýšený zájem dětí, nejen při vzájemné komunikaci, ale také při různých činnostech s loutkou. Pozorovala jsem, že děti jsou lépe schopny upoutat svoji pozornost, ale také prostřednictvím loutky sdělit různé skutečnosti či poznatky, které by bez tohoto „pomocníka“ mnohdy těžko zvládaly. Při hrách s loutkou také pozoruji, že děti se více přibližují nejenom k druhým dětem, ale také k učitelům. Děti s podporou loutky více komunikují, používají různé slovní obraty a tak se jejich slovní zásoba touto činností stále rozvíjí a zdokonaluje.

Cíl práce:

Cílem mé práce je na základě zkušeností a teoretických poznatků popsat emoční a socializační vývoj předškolního dítěte při začleňování do kolektivu a zmapovat historický vývoj loutek v předškolním vzdělávání. Dále v praktické části vytvořit a v praxi ověřit tematický celek s využitím loutky, a to pro období socializace a utváření pravidel společného soužití v mateřské škole. Prostřednictvím výzkumu a oslovením respondentů z řad učitelů mateřských škol se pokusím zjistit, zda jsou v současné době využívány loutky v prostředí mateřské školy k různým činnostem při práci s dětmi.

1 TEORETICKÁ ČÁST

Prvním rokům života, do kterých spadá také předškolní výchova, je přisuzován velký význam. Doposud bylo napsáno mnoho knih a studií věnovaných dítěti v nejranějším stádiu vývoje a také o tom, že právě v tomto období probíhá vývoj dítěte nejdynamičtěji. Proto lze dle MERTINA a GILLERNOVÉ (2010, str. 9) v předškolním věku očekávat největší následky vlivu prostředí.

Abych mohla vysvětlit význam loutek pro socializaci dítěte, budu se v teoretické části zabývat socializací předškolního dítěte a jeho sociálním a emočním vývojem v předškolním věku, který je velmi citlivý na jakékoli změny, jakými například mohou být odloučení od matky, pobyt v novém prostředí, ve kterém dochází ke kontaktu s novými osobami, aj. V neposlední řadě zmapuji využití loutek v mateřské škole z historického pohledu.

1.1 Socializace a socializační vývoj předškolního dítěte

1.1.1 Socializace

V literatuře se setkáváme s různými pojetími socializace osobnosti. VÁGNEROVÁ (2005, str. 17) definuje socializaci jako *proces rozvoje společensky podmíněných zkušeností*. Typické pro něj je, že se odehrává v sociálním kontextu, v rámci interakce s lidmi, kteří dítěti takovou zkušenost zprostředkují. *Prostřednictvím sociálního učení se rozvíjejí žádoucí způsoby chování i hodnocení, resp. prožívání různých situací*. První sociální skupinou, se kterou se dítě dostává do kontaktu, je rodina. Rodina zásadním způsobem ovlivňuje psychický vývoj dítěte a individuálním přístupem dítěti zprostředkovává sociokulturní zkušenosti.

Dle NAKONEČNÉHO (2009, str. 101) je socializace *proces učení zejména sociální, protože se uskutečňuje od nejranějšího věku dítěte v jeho stycích se sociálním okolím, tedy zpravidla v integraci dítěte a rodičů jako sbírání a využívání získaných zkušeností z interakcí s nimi. V tomto smyslu tedy člověk nepřichází na svět jako „nepopsaná deska“ a není utvářen ve svém vývoji jen svou individuální zkušeností*.

Velice se mi líbila věta, ve které se Nakonečný zmiňuje o tom, že během socializace dochází k postupné přeměně člověka, a to z biologické osobnosti v bytost společenskou procesem kultivace člověka a jeho postupného utváření.

Socializace se tedy neprojevuje jenom změnou vnějších projevů tj. chováním, ale také rozvojem prožívání a hodnocení a sebehodnocení. PELIKÁN (1995, str. 131) ve své teorii o socializaci zmiňuje fakt, že samotná socializace je z jedné strany procesem včleňování se osobnosti do společnosti, ale z druhé strany je pak také procesem formování autenticity jedince. Nelze hovořit o autenticitě, není-li tato autenticita budována v kontextu se sociálními vztahy, do nichž je člověk zabudován. Právě v nich si může vytvářet svoji svébytnost, v nich se učí čelit konformnímu přitakávání a současně nacházet aktivní, tedy kritický konsensus s druhými lidmi.

HELUS (2003, str. 93) definuje socializaci jako *proces utváření osobnosti jejím začleňováním do společnosti pro život v této společnosti. To znamená, že v procesu své socializace jedinec přijímá za své určité zásady, hodnoty, způsoby chování, názory, postoje apod., které jsou v dané společnosti náležité, správné, nutné. Tím daný jedinec do dané společnosti přináší.* Dále uvádí, že socializace se ve velké míře uplatňuje prostřednictvím spontánních, mimoděčně působících vlivů a okolností, které nikdo moudrý neplánuje, nekontroluje a ani plánovat či kontrolovat nedokáže.

Nejvíce se ztotožňuji s definicí procesu socializace KELLERA, NOVOTNÉHO (2008, str. 30), kteří uvádí, že *v procesu socializace se z nově narozeného člověka jako „kulturně negramotného“, čistě biologického tvora postupně stává kulturní bytost, tedy jedinec, který se naučil porozumět chování druhých, naučil se dodržovat pravidla a normy, bez nichž není možné soužití ani s těmi nejbližšími lidmi, a osvojil si hodnoty, které jsou v jeho společnosti považovány za žádoucí a důležité.* Bez socializace by docházelo k tomu, že mezi generacemi by si nikdo nepamatoval, jak se provádějí i ty nejobyčejnější věci a to od hygienických návyků, až po způsoby zdvořilého a vybraného chování. Ztratilo by se podvědomí o tom, co lze považovat za správné a co za nesprávné, co je slušné a co neslušné, co je podporováno a co zakázáno.

Socializace je tedy celoživotní, nikdy nekončící cesta, během níž dochází k průběžnému ovlivňování člověka jeho okolím a také společností, ve které žije. Ve vývoji lidské osobnosti dochází k různým proměnám a výsledkem těchto proměn je schopnost jedince fungovat ve složitém systému lidské společnosti.

1.1.2 Druhy socializace

Socializaci můžeme rozdělit s ohledem na stádium vývoje předškolního a školního dítěte a to na primární a sekundární.

- Primární – je první období socializace, které probíhá nejprve v rodině a zásadně formuje strukturu osobnosti člověka. Rodina dává dítěti určitý hodnotový základ, učí jej, co je a není vhodné a jak se má chovat ve společnosti. HELUS (2007, str. 135) ve své knize udává, že v rodině se realizuje první kontakt se společností a s kulturou. Je to období prvních tří let života a právě zde je možno hledat kořeny každé osobnosti. KELLER, NOVOTNÝ (2008, str. 31) dodávají, že v procesu primární socializace si děti osvojují všeobecné kulturní normy lidského soužití (např. pravidla slušného chování, schopnost respektovat druhé, ale také schopnost spolupracovat při plnění společných cílů apod.).
- Sekundární – je druhé stádium socializace a dochází k němu při prvním kontaktu se sociálními skupinami, tj. vrstevníky v předškolním zařízení. V tomto období sehrává důležitou roli škola, kde dítě navazuje první sociální vztahy a buduje si své místo v dané skupině lidí a také, kde se seznamuje s prosociálními způsoby chování. KELLER, NOVOTNÝ (2008, str. 31) vymezují, že socializace sekundární připravuje na vstup do profesního života a právě v jejím průběhu si člověk osvojuje specializované profesní vědění, bez něhož by měl potíže s uplatněním na trhu práce.

1.1.3 Socializační vývoj předškolního dítěte

Mateřská škola se stává první institucí, s níž se dítě setkává. Jejím prostřednictvím se dítě začleňuje do společnosti a osvojuje si zde základy společného soužití. Aby se lépe přizpůsobilo jejím nárokům, musí si osvojit nové sociální dovednosti a rozvíjet základy prosociálních vlastností.

Ztotožňují se s názorem HELUSE (2003, str. 101), že vstup dítěte do socializačního prostředí je jedním z pronikavých obrátů v životě osobnosti. Je to, jakoby dítě vcházelo do jiného světa. Prostor mateřské školy je místo, na něž se dítě, dle mého názoru musí nejprve adaptovat, a proto vstup do tohoto zařízení vyžaduje určitou zralost a připravenost dítěte.

V mateřské škole je oproti domovu spousta věcí jiných. Jsou zde různé pomůcky, hračky, ale také prostory, jež využívají všechny děti. Aby chod v takovémto soužití byl harmonický, jsou zde vymezena určitá pravidla vzájemného soužití, která si děti osvojují a učí se je respektovat. Důležitou roli dle mého názoru v tomto období sehrává učitelka, která má za úkol zajistit v období socializace každému dítěti pocit jistoty a emočního zastání tak, aby se dítě mohlo v novém prostředí cítit spokojeně a bezpečně.

Předškolní dítě v rámci socializace v mateřské škole získává nové, mnohdy nepoznané role jako např. role vrstevníka, žáka a kamaráda. Prostřednictvím těchto rolí se začleňuje do kolektivu a právě interakcí s druhými lidmi zahajuje svůj proces socializace. Dle MERTINA a GILLERNOVÉ (2010, str. 20) je v předškolním období důležité věnovat pozornost významným sociálním vztahům. *Je totiž známou skutečností, že v tomto věku dochází k růstu významu vrstevníků. Umožňuje to rozvoj kognitivních struktur, řeči a myšlení, rozvoj motoriky.* V tomto období je sice dítě ještě pevně vázáno emocionální vazbou na rodiče a rodinné zázemí, ale také se rádo vydává poměřovat své „síly“ s vrstevníky.

Vztahy s vrstevníky dle VÁGNEROVÉ (2005, str. 212) přispívají k socializaci předškolního dítěte. Vrstevníci se ovlivňují v oblasti emotivní i kognitivní. V kontaktu s nimi se u dítěte rozvíjí některé vlastnosti a sociální dovednosti. Učí se kritizovat jiné děti, vysvětlovat jim svůj názor a očekávat jejich zpětnou vazbu, která může mít různý charakter. Učí se projevovat solidaritu a oplácet emoční podporu, ale také samo

potřebuje být ostatními akceptováno a pozitivně hodnoceno. Negativní hodnocení dítěte by mělo sloužit pouze jako zpětná vazba, která vede ke korekci nepřijatelných způsobů v jeho chování.

Předškolní věk je tedy třeba chápat jako období přípravy na život ve společnosti a tudíž *by předškolní vzdělávání mělo nabízet vhodné vzdělávací prostředí, pro dítě vstřícné, podnětné, zajímavé a obsahově bohaté, v němž se dítě může cítit jistě, bezpečně, radostně a spokojeně a které mu zajišťuje možnost projevit se, bavit a zaměstnávat přirozeným dětským způsobem*, RVP PV (2004, str. 6).

Na závěr vymezení pojmu socializace bych použila slova z RAABE (1999, str. 5), že socializace je proces, který je podmíněn působením lidské společnosti, ale také musí nabízet jedinci prostor pro respektování jeho základních a sociálních potřeb, mezi něž patří mimo potavy, spánku a pohybu také potřeba střídání aktivity a odpočinku a také respektování individuálního tempa, jež je dáno vrozenými dispozicemi.

Mateřská škola má svůj specifický socializační význam, který nevytváří nátlak na výkon dítěte, a tudíž mu poskytuje potřebný čas na jeho adaptaci.

Největší naděje národa je ve správné výchově jeho dětí

(Erasmus)

1.2 Emoce a emoční vývoj předškolního dítěte

Odpovědět na otázku, co jsou to emoce, není možné jednoduchou definicí. Níže uvádím definice našich předních psychologů - odborníků, kteří se zabývají tématem emocí. Při vymezení pojmu emoce a projevy emocí velmi často uvádím citace z knihy Doc. Stuchlíkové. Není to snad tím, že bych teoretické podklady čerpala pouze z její literatury, ale právě kniha *Základy psychologie emocí* mě oslovila svojí přehledností a srozumitelností pojmů, které také níže také vysvětluji.

1.2.1 Emoce a její druhy

Radost, štěstí, úzkost, smutek, strach, hněv, ale i lítost. Tohle všechno jsou emoce, které jsou každodenní součástí našeho života. Jsou neopakovatelné a slovy jen těžko vyjádřitelné. Emoce jsou spjaty s poznávacími procesy, vnějším chováním a s emočním výrazem. Emoce také aktivují energii, která může být v určitých situacích velmi podporující a konstruktivní, na druhou stranu také velmi destruktivní. Důležitým znakem emocí je jejich polarita. Německý psycholog Wilhelm Wundt vymezuje základní složky emocí pomocí tří charakteristik: libost – nelibost, úroveň – vzrušení, zážitek napětí – uvolnění.

Emoce jsou také provázeny různými změnami, např. fyziologickými (frekvencí srdečního tepu, změnou rychlosti dýchání), motorickými projevy (mimika, gestikulace) a změnami pohotovosti.

Emoce, jak vymezuje STUHLÍKOVÁ (2002, 2007 str. 11), jsou velmi komplexní jevy, jejichž charakteristickým rysem je jejich velká citlivost a proměnlivost. Citlivost emocí na změny v osobních a situačních okolnostech se odráží v tom, že bez zjevných změn v objektivních okolnostech se emoce sama může proměňovat (na základě subjektivního hodnocení situace). Hlavním problémem při zkoumání emocí je tedy jejich subjektivnost. STUHLÍKOVÁ (2007, 2007, str. 9) dále uvádí, že emoce ovlivňují také naše učení, paměť, rozhodování, myšlení, volbu našich cílů a naše usilování o ně a mnoho dalších každodenních aktivit, ale také podotýká, že jsou vyjadřovány téměř z 90 % neverbální komunikací.

ČÁP, MAREŠ (2001, str. 98) vymezuje emoce jako *psychické procesy, které hodnotí – z hlediska potřeb, cílů a osobního významu – různé skutečnosti, situace a události, průběhy a výsledky činností jedince*. Emoce jsou těsně spjaty s motivací, mohou podněcovat, motivovat k činnosti, tak jako potřeby. V tom smyslu patří emoce k motivům. Zároveň emoce doprovázejí průběh činností, uspokojování a neuspokojování potřeb, dosahování cíle atd.

V následujících kapitolách bych chtěla pojednat o emocích, které jsou pro děti předškolního věku typické:

Radost

Radost je vysoce příjemná emoce. Je typickým pozitivním emočním projevem předškolního věku. Dětské projevy v tomto věku bývají z hlediska kognitivního velmi jednoduché. Sdílení legrace je považováno u dětí za známku důvěrnosti a kamarádského vztahu a je důležitou součástí mezilidských vztahů. Variantou radosti je spokojenost a o tu by nám u dětí mělo jít především.

Pozitivní afekt dle STUHLÍKOVÉ (2002, 2007 str. 122) posiluje a zlepšuje chápání komplexních situací, pozornosti a rozsah asociací, poskytuje asociativní struktury paměti, zvyšuje kreativitu a umožňuje „vidět“ souvislosti. *Radost se prostě přihodí - její nejsilnější momenty jsou neplánované a neočekávané.*

Štěstí

Často se zajímáme, zda my sami a lidé v našem okolí jsou šťastní. Pátráme po povaze štěstí a snažíme se o to, aby štěstí bylo součástí našeho každodenního žití.

Dle GOLEMANA (1997, 2011, str. 16) štěstí je citové rozpoložení, které navozuje v těle celkovou relaxaci a vzbuzuje v nás nadšení. S definicí štěstí, jak popisuje STUHLÍKOVÁ (2002, 2007 str. 130) se velmi ztotožňuji. Štěstí je dle jejího názoru *ve své povaze skutečně dynamická emoce, a tak je spojena spíše s naší aktivitou než s pasivitou. Štěstí nemůže být dosahováno tím, že budeme chtít od života jen velmi málo, nebo tím, že budeme pasivní. Ona základní úroveň našich očekávání by měla odpovídat naší osobnosti, aktivitám i našim možnostem.* Poznání sebe sama je pro osobní štěstí velmi důležité.

Úzkost

STUHLÍKOVÁ (2002, 2007 str. 145) definuje úzkost jako trvalý pocit ohrožení, kdy prožívající není schopen přesně říci, co konkrétního ho ohrožuje. Je to ohrožení hodnot, které individuum považuje za zásadní pro sebepojetí, které způsobuje úzkost. V tomto smyslu je úzkost nevyhnutelnou součástí našeho života. Jako úzkost jsou také

označovány déle trvající pocity strachu, které nemají jasnou příčinu a takovéto stavy často doprovází vnitřní neklid a napětí.

Dítě do lidského světa vstupuje s výbavou, která mu od začátku umožňuje styk s lidským světem a vázanost k jeho nejbližším lidem, rodině. Dítě, které je odpoutáno od matky, otce a jiných blízkých osob, je nástupem do předškolního zařízení vrženo do „světa“ cizích lidí, kteří se najednou stávají jeho každodenní součástí. K překonání úzkosti je zapotřebí v dítěti probudit důvěru v nové lidi, projevovat během veškerých činností empatii a zájem. Tak postupně odbouráme jeho nedůvěru v nové prostředí a úzkost, která dítěti brání v jeho úspěšném zapojení do společnosti, tedy v již zmiňované socializaci.

Strach

Strach bývá definován jako emocionální stav v přítomnosti nebo při očekávání nějakého nebezpečného, škodlivého nebo ohrožujícího podnětu. Strach je dle STUHLÍKOVÉ (2002, 2007 str. 145) důležitým motivátorem a zdrojem konstruktivní energie. Pomáhá nám rychle se orientovat ve stále proměnlivém okolí a je přirozenou a užitečnou emocí. Strach je emoce, která vzniká jako reakce na hrozící nebezpečí a bývá také spojena s pocity nejistoty např. strach z nových a neznámých objektů, strach dítěte z opuštění matkou aj.

Na základě vlastní praxe si dovoluji tvrdit, že s obavami a strachem se každoročně setkáváme v období nástupu dětí do mateřských škol a právě v tomto období je na místě laskavé a vstřícné přijetí dítěte, aby se jeho obavy z „neznámého“ odstranily a nebránily v dalším vzájemném soužití. Strach dítěte v předškolním věku bývá také dosti často vázán na bohatou dětskou představivost, která je rozvíjena i formou strašení různými strašidly a čerty, jež děti nevnímají jako postavy ze světa pohádek, ale díky fantazii a někdy i za pomoci dospělých bývají „úmyslně“ převáděny do světa reálného.

Dle MATĚJČKA (1996, str. 123) strach a úzkost jsou tak blízké pocity, že je v hovorové řeči ani moc nerozlišujeme. Zjednodušeně se dá říci, že strach je „z něčeho“ např. z nějaké určité věci, zvířete, děje situace a úzkost je „z ničeho“ např. tušení něčeho zlého, očekávání a napětí bez konkrétního obsahu.

Hněv

Jak uvádí STUHLÍKOVÁ (2002, 2007 str. 142) hněv je řazen k základním emocím a bývá nahlížen jako jednodimenzionální koncept, tzn. že se různé stavy hněvu liší více méně pouze v intenzitě (hněv, vztek, zuřivost). Naše jednání, resp. chování, v situacích hněvu ovlivňují dva faktory, a to faktor vrozeného a faktor naučeného způsobu reagování. Dle mého názoru vztek a zlost se u dětí předškolního věku projevuje v souvislosti s temperamentem a osobními vlastnostmi daného dítěte. Zlost se projevuje zejména v kontaktu s vrstevníky při rozepři nad hračkou a také při frustraci dítěte nahromaděním se velice dominantního autoritativního jednání v podobě různých příkazů a zákazů.

1.2.2 Emoční vývoj předškolního dítěte

Podle GOLEMANA (1997, 2011 str. 15) jsou všechny emoce ve své podstatě popudy k jednání. Sám kořen slova pochází z latinského slovesa „motere“, jež znamená pohybovat se. Že právě emoce vedou k činům, vidíme jasněji při pozorování zvířat a dětí, které oproti dospělým mají nižší schopnost tyto prožitky usměrňovat. Dítě v předškolním období je v oblasti emocí zcela spontánní a nedokáže své emoce udržet a neprojevovat je v plném rozsahu. Emoční projevy, jak uvádí VÁGNEROVÁ (2005, str. 145), odpovídají dosaženému stupni rozvoje dětské osobnosti. Každá emoce má svůj vývojově podmíněný význam a slouží k rozvoji určité funkce, eventuálně signalizuje úroveň jejího rozvoje. Emoční prožívání předškolních dětí je již charakteristické větší stabilitou a vyrovnaností, než jaká byla v batolecím věku. Děti předškolního věku bývají častěji pozitivně laděné, ubývá u nich negativních emočních reakcí, které byly často vyvolávány přechodem z domova do mateřské školy.

VÁGNEROVÁ (2005, str. 196) uvádí, že k tomu dochází s dosažením vyšší zralosti CNS. V tomto věku děti již dokáží chápat příčiny emočních reakcí a uvědomují si, že určité situace obvykle vyvolávají stejné pocity. Rozvíjí se také emoční inteligence. Děti lépe chápou svoje pocity, dovedou projevit empatii a alespoň částečně ovládat svoje citové projevy.

Z vlastní zkušenosti pozoruji, že kladné emoce pozitivně ovlivňují kognitivní procesy a řešení problémů. Naopak záporné emoce nás velmi ovlivňují a to tak, že dochází k nevyrovnanosti a deformaci vnímání, ale také celkového posuzování. A právě tyto emoce, jak negativní, tak pozitivní, vzájemně ovlivňují naše poznávací procesy.

V předškolním věku se rozvíjí také vztahové emoce, jako je láska, sympatie a nesympatie, ale i soucit a pocity sounáležitosti. Citová rovnováha předškolního dítěte ve značné míře závisí na reakci jiných, zejména blízkých lidí. V tomto věku se také rozvíjí orientace v emocích druhých lidí i schopnost empatie.

1.2.3 Emoční zralost

Emoční zralost dle VÁGNEROVÉ (2005, str. 217) znamená schopnost empatie, kontrola agresivity a ovládání vlastních aktuálních potřeb, především ve smyslu oddálení jejich uspokojení. Důležitým předpokladem je přijatelně uspokojená potřeba citové jistoty a bezpečí. Děti, které se cítí nejisté a ohrožené, reagují snadněji úzkostně, agresivně či jinak nepřiměřeně. Oproti tomu GOLEMAN (1997, 2011, str. 256) uvádí, že výukou emoční výchovy u dětí dochází k emočnímu sebeuvědomění a k tomu, že dětem tato výuka pomáhá lépe naplnit jejich životní roli být lepšími kamarády a v budoucnu se tak stát lepšími partnery, rodiči a občany.

1.2.4 Emoční inteligence

Dle SVOBODOVÉ (2007, str. 87) je emoční inteligence schopnost, jak se vyznat v emocích, umět s nimi zacházet, porozumět emocím jiných lidí, umět řešit konflikty a domluvit se s ostatními a také s nimi navazovat přátelství. A právě nedostatek této emoční inteligence může způsobit, že dítě není schopné zařadit se do skupiny vrstevníků a během vzájemné interakce s ní začnou vznikat různé konflikty, při nichž může dítě prožívat subjektivní pocity odmítání, osamělosti, vzteku a smutku.

GOLEMAN (1997, 2011, předmluva) uvádí, že *emoční inteligence bývá tradičně předávána v průběhu každodenního života – rodiči, příbuznými a v nespoutaných spontánních hrách. Zatímco emoční inteligence určuje náš potenciál k tomu, abychom se naučili podstatným složkám sebeovládání a podobným věcem, naše emoční schopnost ukazuje, kolik toho potenciálu jsme zvládli tak, abychom to dále využili v práci.*

GOLEMAN (1997, 2011 str. 40) také vymezuje klíčovou skupinu vlastností lidí dosahujících emoční inteligence, kteří mají:

- * schopnost dokázat sami sebe motivovat
- * schopnost nevzdávat se a neztrácet naději
- * schopnost ovládat svoje pohnutky
- * schopnost ovládat svoji náladu
- * schopnost ovlivňovat kvalitu svého myšlení
- * schopnost vcítit se do situace druhého

1.3 Historie loutkového divadla v mateřské škole

Informace zabývající se historií loutkového divadla v mateřských školách jsem nejvíce čerpala z knihy, která byla vydána Martou Smutnou již v sedmdesátých letech. Velice se mi líbil začátek kapitoly o historii loutkového divadla, kde SMUTNÁ (1962, str. 10) uvádí: „ *V dnešní době si nedovedeme představit mateřskou školu, kde by se nehrálo loutkové a hlavně maňáskové divadlo. Milé ovzduší, které loutky vyvolávají, pomáhá nám připravit ve škole prostředí opravdu radostné, takže tam děti s chutí přicházejí a cítí se šťastné. Divadlo skutečně tímto zdrojem radosti je, a proto není divu, že na mateřských školách zdomácnělo*“. V dnešní technicky vyspělejší době si již dovedeme představit mateřskou školu, kde by se nehrálo loutkové divadlo, přičemž k tomuto doopravdy dochází, ale myslím si, že loutkové divadlo i v dnešní době působí na děti stejně radostně, jako tomu bylo před pár lety. Proto bychom se o jeho navrácení do mateřských škol měli alespoň pokusit. Tato skutečnost by zajisté potěšila Ludmilu Tesařovou, ředitelku I. Mateřské školy v Praze – Karlíně, která se jako první zasloužila o uvedení loutkového divadla do mateřských škol.

Ludmila Tesařová se narodila 24. 12. 1857. Pocházela z učitelké rodiny, a to ovlivnilo její životní dráhu. Tesařová nastoupila v roce 1876 na I. Mateřské škole v Karlíně k řídicí učitelce Boženě Studničkové, která již tehdy byla známou pedagogickou pracovnící a později se loutkovým divadlem rovněž zabývala. L. Tesařová zpočátku své školní praxe hrála improvizované výstupy s panenkami a různými hračkami. V roce 1884 zřídila ve své škole první loutkovou scénu, která byla marionetová tj. s loutkami na drátech. Dětem byla v té době určena karlínská loutková scéna s názvem „Dětem pro radost“, o jejíž založení se opět zasloužila Tesařová, která zde také dlouhá léta hrávala. Tesařová předávala učitelkám své zkušenosti jednak různými přednáškami, jednak svými články v „Loutkáři“ a v učitelském časopise v příloze „Škola mateřská“. Tesařová je propagátorkou krásné myšlenky, která mě oslovila: „*Kdo hraje maličkým dětem, musí se k nim sklonit, vžít se do jejich myšlení a cítění.*“ V této větě jasně ukazuje směr loutkovému divadlu. Vliv Tesařové nezůstal bez odezvy, zájem o loutkové divadlo se brzy rozšířil i do ostatních mateřských škol.

RÖDL (1969, str. 12) dodává, že Tesařová při své práci s loutkou myslila vždy na dětského diváka, sledovala pilně reakce dětí a psala si o nich poznámky. Dětské postřehy ji upozorňovaly na chyby, kterých se dopustila. Podle toho přizpůsobovala svou práci a psala a inscenovala své hry podle dětského myšlení. Rödl se dále zmiňuje také o Boženě Studničkové, jako propagátorce loutkového divadla, která na popud L. Tesařové napsala řadu loutkových her, sbírek her, písní a básniček. Do historie loutek pro děti předškolního věku se také zapsala od r. 1899 i B. Brožková, učitelka na pražských mateřských školách. Jako autorka několika úspěšných her pomáhala k rozšíření loutkového divadla na mateřských školách. RÖDL (1969, str.13) se dále zmiňuje o Idě Jarníkové, profesorce na učitelském ústavu v Praze, která jako zkušená pedagožka získávala nové učitelky pro práci s loutkou. *Pro práci v mateřské škole jsou výstižná její slova adresovaná učitelkám: „Umíte-li vymýšlet a sestavovat povídky, proč nezahrát jednoduchý výjev na divadle? Snažte se zdramatizovat kteroukoli pohádku – místo vyprávění ji hrajte!“*

Po roce 1918 loutkové divadlo pevně zakotvilo ve výchovném programu škol. RÖDL (1969, str. 14) píše, že *slibný rozvoj byl silně narušen druhou světovou válkou. 695 mateřských škol bylo po Mnichovu zavřeno. Teprve revoluce v r. 1945 přinesla příznivý obrat také v loutkářství na mateřských školách. Nový názor na význam mateřských škol*

byl vyjádřen založením pedagogických škol, které posilují širší vzdělávání. V programu těchto škol se věnovala přiměřená pozornost i loutkářství.

Původně se tedy hrálo v mateřských školách hlavně závěsnými loutkami, ale postupem doby učitelky tento způsob loutkového divadla opouštěly a přecházely k loutkám spodovým, tj. maňáskům, protože se lépe hodí pro hru, jsou jednodušší, pohyblivější a snadněji se s nimi improvizuje.

Loutkové divadlo tak prošlo svým určitým vývojem. Dlouholeté působení loutek a loutkového divadla přineslo cenné zkušenosti, které nynějším učitelkám mateřských škol mohou pomoci k tomu, aby se loutka a loutkové divadlo také v dnešní době opět dostalo na výsluní činností při práci s dětmi.

Při shromažďování dostupné literatury týkající se historie loutkového divadla v mateřských školách se mi podařilo k mému údivu spousty knih s tímto tématem sehnat právě v knihovnách mateřských škol. Nacházely se sice „až“ ve spodních přihrádkách, ale stále jsou součástí literatury určené učitelkám, které v mnohých již „exemplárních“ knihách mohou najít nejenom způsob používání loutek, ale mnoho praktických činností. Je tedy jen na nich, zda je tento způsob hry s dětmi osloví a vezmou loutku jako pomocníka při hrách s dětmi, nebo používání loutky nechají spíše na jiných lidech, kteří dětem svět loutek zprostředkovávají formou divadelních vystoupení.

Zajímavé je, že v současné době nejsou na pultech obchodu, ale také knihoven publikace, které by se zabývaly loutkovým divadlem v MŠ. Je vidět, že tato „výchovná metoda“ pomalu upadá v zapomnění, i přestože je loutka dětem tak blízká a při různých činnostech je velmi oslovuje.

1.4 Využití loutek v mateřské škole

Divadlo je pro děti světem kouzel a radosti a to hlavně pro ty nejmenší, které ještě nedorostly do školních lavic. Prostředí mateřské školy, kam dnes přichází stále více dětí, dovedou dle SMUTNÉ (1962, str. 7) učitelky zpříjemňovat mnohým zajímavým

způsobem, a právě loutkové divadlo je jedním z nich. I když tato slova byla vyřknuta před mnoha lety, myslím si, že z pohledu dětí, které rády sledují a účastní se loutkových činností, je tomu tak i v dnešní době.

Divadlo není samoučelnou zábavou, ale je součástí promyšleného výchovného plánu a učitelka tak užívá loutek jako prostředku záměrného působení na děti. Práci s loutkou vkládá do svého programu také tehdy, chce-li zesílit zájem v situacích, kdy na děti klade požadavek málo přitažlivý, nezajímavý, a právě s pomocí loutky, jak uvádí ŠVEC (1980, str. 93), upoutává jejich pozornost. Autor také dále dodává, že se dá loutka též použít za účelem vzbuzení zájmu o návyk, který se pouhým slovním připomínáním jen obtížně zapamatuje. Loutka totiž působí hravou formou na děti, navazuje na jejich nejvlastnější činnost, kterou je hra.

Loutky, maňásci a různí „plyšáci“, které si děti přinášejí z domu jako „zástupce z rodiny“, se stávají „pomocníky“ nejenom po stránce citové (při odloučení), ale také dle mého názoru přispívají k radostnému životu dětí v mateřské škole. LEŠTINA (1995, str. 9) ve své knize píše, že loutky v mateřské škole pomáhají plnit požadavky všech výchovných složek a jsou jedním z vhodně působících prostředků výchovy, užívaných při formování osobnosti dítěte.

BAUER (2002, str. 9) uvádí, že loutková hra působí na emocionalitu dítěte, podporuje jeho estetický zážitek a je pro něj výborným prostředkem výchovy, a to zejména od čtyř do devíti let. S tímto názorem se ztotožňuji, neboť právě děti této věkové skupiny jsou nejvnímavějšími diváky loutkového divadla. Jejich oči hledí na jeviště a pozorně sledují, co se tam odehrává. Jejich gesta a reakce odrážejí pocity, které při sledování prožívají. Dítě se tedy nestává pasivním divákem, který si udržuje odstup prostřednictvím rozumu, ale jistým okouzlením se stává součástí děje a přejímá veškeré emoční situace, jako by se stávaly právě jemu. Z vlastní zkušenosti vím, že loutkové divadlo tvoří z dětí spoluúčastníky, kteří spontánními reakcemi mohou ovlivňovat průběh hry. Loutkové divadlo se dle ŠVECE (1980, str. 9) stává všestrannou výchovnou pomůckou a vytváří také citové vztahy ke kolektivu.

Loutka by dle mého názoru měla být i v dnešní době součástí předškolní výchovy dětí a to nejenom v rámci komunikace, tvořivosti, ale také v rámci estetické výchovy. Neboť i výběrem loutek a maňásků, které dětem předkládáme, můžeme ovlivňovat

jejich estetické vnímání. V současnosti není příliš běžné v MŠ vidět divadlo hrané učitelkami. Mateřskou školu spíše navštěvují různé společnosti nebo jedinci, kteří svojí činností dětem přibližují kouzlo loutkového divadla, avšak dle mého názoru jejich úroveň nebývá vždy optimální pro předškolní děti.

1.4.1 Působení loutkové hry na děti předškolního věku

Dětská hra je nejpřirozenější činností dětí předškolního věku, odpovídá jejich duševnímu i tělesnému rozvoji a sama tento rozvoj úměrně podporuje. Víme, s jakou opravdovostí si děti dovedou hrát, jak bohatý obsah i rozmanité náměty mají jejich hry ŠVEC (1980, str. 111).

Loutkové divadlo významně přispívá k všestranné výchově dětí předškolního věku. RÖDL (1969, str. 11) se ve své knize zmiňuje o loutkovém divadle, které rozšiřuje poznání, pomáhá vytvářet kladné volní charakterové vlastnosti a citové vztahy, a to především vztahy kolektivní. *Přispívá k radostnému životu dětí, a právě tímto radostným, citově bohatě působícím charakterem je významným prostředkem výchovy morálních a estetických citů dětí.*

Hraní divadla dětmi je nejen oblíbenou zábavou, ale také mnohostranným výchovným prostředkem. Hry s loutkami u dětí různých věkových skupin jsou kvalitně rozdílné:

- A) Jak uvádí ŠVEC (1980, str. 111) *projev nejmladších dětí je nejprimitivnější. Je to pouze pohybování loutkou nebo předmětem, který loutku nahrazuje.* Divadlo u těchto dětí není divadlem, neboť dítě u hry nepotřebuje diváky, hraje si jen pro sebe a slovní doprovod tak bývá minimální. S touto hypotézou se ztotožňuje také SMUTNÁ (1962, str. 22) a dodává, že ve třídě nejmladších dětí tj. 3 – 4 letých hrajeme nejjednodušší výstupy, které vzbuzují u dětí vřelý vztah k loutce a které mohou přímo ovlivnit hru dětí s hračkami. Při maňáskových hrách si děti loutky tak oblíbí, že při ranních činnostech se často objevuje hra s divadelní tematikou. S tímto tvrzením mohu dle své praxe jednoznačně souhlasit.

- B) Děti 4 – 5 leté dle SMUTNÉ (1962, str. 23) již mají více zkušeností, jejich fantazie je bohatší, což se odráží i ve hře samotné. Při loutkovém představení již mluví a potřebují, aby jejich divadlo někdo viděl. *Hry se účastní více dětí, rozvíjí se ve větší šíři a je tvořivější.* Děti se předem nezamýšlejí nad tím, co budou hrát, a samotný děj rozvíjí nahodile. Hlavní je ve hře činnost, loutky stále něco dělají. Děti ovšem dosud neumějí dovést hru až k patřičnému závěru, k tomu jim v tomto věku chybí vytrvalost a zkušenost.
- C) Hra starších dětí tj. 5 – 6 letých je již určena divákům. Zde již můžeme hovořit o hraní divadla, neboť při hraní se již objevuje děj, i když jen velmi jednoduchý. Hra je již doprovázena slovním projevem, který mnohdy dětem ještě působí obtíže. Projevuje se zde vliv dětské fantazie a to, že děti této věkové skupiny se již snaží o to, aby jejich představení bylo hodně podobné tomu „skutečnému“, říká ŠVEC (1980, str. 114). SMUTNÁ (1962, str. 28) dodává, že hra má již předem stanovený název, který děti předem ohlásí, a ostatní tak sledují, zda je hra opravdu taková, jakou slibují. Loutky, rekvizity a kulisy vybírají a vyrábějí tak, aby bylo možno vytyčený úkol splnit. Ve hře se děti střídají, takže všechny mají možnost se uplatnit. Z vlastní zkušenosti vím, že obvykle i tyto nejstarší děti dají nejvíce času přípravě divadla a vlastní hra trvá chvíli, nebo k ní mnohdy ani nedojde.

Loutka a loutková hra v mateřské škole:

- působí na city a utváří vztahy v kolektivu;
- podporuje zájem o hru;
- motivuje a upoutává pozornost;
- usnadňuje odloučení;
- usnadňuje komunikaci;
- umožňuje schopnost improvizace, dává prostor ke kreativitě;
- trénuje paměť;
- umožňuje manipulaci a s ní spojený lepší rozvoj jemné a hrubé motoriky u dětí.

Při práci s dětmi pozorují, že manipulací s loutkou, či plyšákem, dochází u dětí k intenzivnějšímu emocionálnímu vzrušení, které jim pomáhá uchovat si a také vybavovat daný zážitek po poměrně dlouhou dobu. RÖDL (1969, str. 11) píše, že *divadlo upoutává více než kterýkoli jiný druh umění. Jeho velká přednost je v tom, že divák vnímá současně více smysly, a to hlavními – zrakem a sluchem – zároveň.* Mluvené slovo doprovázené zapojením i jiných smyslů, v tomto případě zrakovým, podporuje to, že podávané informace se lépe pamatují a později se lehce znovu vybavují.

1.4.2 Působení učitele na děti pomocí loutky

Hraní divadla dětmi má značný význam pro rozvoj osobnosti dítěte. Avšak hlavní úlohu při této aktivitě má učitelka, která děti vede. K ovlivňování dětské hry je dle ŠVECE (1980, str. 116) zapotřebí jemného pedagogického taktu, a když už musí dojít k zásahu, měl by být jemný, až takřka neznatelný. Učitelka by dětem při hře měla dát dostatek volnosti k vyjadřování, projevům dětské fantazie a myšlení.

RÖDL (1981, str. 46) uvádí, že využití přirozené dětské hravosti patří k základním pedagogickým metodám a pracovním postupům v dětském kolektivu. I sám pedagog by měl mít schopnost vžít se do dětské mentality a těšit se spolu s dětmi ze společné hry. S tímto výrokem se ztotožňuji, neboť si myslím, že když učitelka při určitých hrách s dětmi „splyne“, hra se stává nejen pro ni samotnou, ale také pro děti obohacující, a to i z pohledu vzájemné důvěry a spolupráce. Takováto soudržnost uceluje vztahy v kolektivu a odbourává dle mého názoru záporné emoce, především v rámci socializace dětí. Děti tak poznávají paní učitelku i z jiného úhlu pohledu.

Pomocí maňáska lze „hravou formou“ zprostředkovat určitý děj, ale také děti přimět k plnění různých úkolů. Dítě mnohdy ochotněji vykonává to, co od něho oblíbená loutka vyžaduje, aniž by si uvědomovalo, že tak koná z popudu učitelky. Při hře s maňáskem se tak učitelka stává prostředníkem mezi loutkou a dětmi a hovoří s nimi stejně jako s loutkou. Může se na ně během činnosti obrátit s určitou poznámkou, vidí-li, že je to potřebné a vhodné. Do představení může také aktuálně vkládat to, co se ve třídě právě přihodilo a co je také zapotřebí řešit. RÖDL (1969, str. 16) dodává, že

zvýšeného zájmu dětí vyvolaného loutkou využívá učitelka hlavně v situacích, kdy na děti klade požadavek málo přitažlivý, nezajímavý, k jehož zvládnutí musí dítě vyvinout určité úsilí. Pomocí loutky tak učitelka umožňuje dětem zvládat požadavek s menším volným napětím a hravou formou.

Učitelka při práci s loutkou pracuje volně, tvořivě a hlavně má velký prostor k improvizaci. Tato činnost tedy vyžaduje výbornou vyjadřovací schopnost, ale také pohotovost a nápaditost. Z pohledu učitelky tudíž bývá považována za dosti náročnou, a tak ji obvykle do svých činností příliš nezařazuje. Dle mého názoru však záleží na učitelce, jakým způsobem, kdy a v jakém rozsahu loutku použije. Nemusí to být vždy „sehrané divadlo“, ale i krátká ukázka v úvodu pohádky, či při jiné činnosti dětí více zaujme, nežli pouhé „statické“ vyprávění.

V závěru této kapitoly se mi vybavuje opět krásný citát, který vyřkl Charles Farrar Browne:

*Průměrný učitel vypráví,
dobrý učitel vysvětluje,
výborný učitel ukazuje
a nejlepší učitel inspiruje.*

1.4.3 Loutky a jejich druhy

V této kapitole uvádím pouze loutky, se kterými mohou s lehkostí manipulovat nejenom učitelé, ale také děti mateřských škol. Typy loutek se dle SMUTNÉ (1962, str. 66) a BAUERA (2002, str. 19) rozlišují podle toho, jak jsou ovládány:

a) loutky spodové (ovládané zdola):

- *maňásek* – je loutka prstová, která se navléká na ruku jako rukavice. Prsty se tak ovládá její pohyb rukou a hlavy. BAUER (2002, str. 20) píše, že maňásek je velmi pohyblivý díky bezprostřednímu kontaktu s loutkohercem, a proto je vhodný pro hry plné děje, a to zejména pro hry humorného ražení. Oproti tomu uvádí, že marioneta, která se také

používá při loutkových inscenacích, sice zobrazuje postavu celou, je na scéně relativně samostatnější, ale její gesta jsou pomalejší a strnulejší. Výše uvedené potvrzuje a doplňuje SMUTNÁ (1962, str. 66), která ve své knize uvádí, že maňásci jsou nejvíce užívané loutky ve školním divadle. S tímto názorem souhlasím a větu pouze doplním o vlastní poznatek, že maňásek dle mého pozorování při činnostech v MŠ je dětskému herci nejbliž.

- *javajka* – je loutka vedená na hůlkách zespodu. Hlava a tělo loutky jsou ovládané rukou vloženou do těla loutky, ruce loutky ovládá druhá ruka herce hůlkami. Dlouholetým vývojem, jak se zmiňuje ŠVEC (1980, str. 19), byl vytvořen specifický typ československé javajky a to zejména v konstrukci vodění hlavy. *Oddělená hlava je vedena kolíkem, který umožňuje otáčivý pohyb hlavy do stran, složitější mechanismy pak pohyb vpřed i vzad a jemné pohyby hlavy všemi směry.*

b) loutky tyčové:

jsou dle ŠVECE (1980, STR. 27) jednoduché a přitom působivé. Vyrábíme je nejčastěji z vařeček nebo tyček a míčků. Vzhledem k omezenějším možnostem pohybu jsou tyto loutky využívány k ilustraci pohádek nebo k tanečním výstupům.

c) loutky plošné:

tento typ improvizovaných loutek má, jak ŠVEC (1980, str. 31) dále uvádí, mnohostranné využití. Můžeme s nimi hrát ilustrované pohádky na stole, můžeme je ale také použít jako marionety tj. loutky závěsné. RÖDL (1976, str. 73) píše, že plošné loutky můžeme používat k inscenaci říkadél, písniček a drobných scének nevyžadujících bohatšího pohybového rozehrání. Plošné loutky můžeme mít jednostranné i dvoustranné a jejich výroba není náročná, tudíž ji zvládnou vyrobit i děti předškolního věku, ovšem pod vedením paní učitelky. Práce s loutkou tedy u dětí rozvíjí nejenom výtvarné dovednosti, ale také estetické cítění. Ve své praxi vedle maňásků velmi často využívám tento typ loutek, a to pro jejich snadnou výrobu a následnou manipulaci.

d) loutky rukavicové:

ve školce nám může také dobře posloužit typ loutek vyrobený z prstové rukavice. Pohybem palce loutku nakláníme a tím dle ŠVECE (1980, str. 26) můžeme rukavicové loutky velmi dobře využít při znázornění několika postav, které mají ovšem společnou akci např. Paleček a jeho kamarádi.

Loutky pro hru v mateřské škole můžeme ještě rozdělit do tří skupin, a to dle věku dětí, které s loutkou manipulují. Mladší děti dle SMUTNÉ (1962, str. 20) nejčastěji ke své hře používají maňásky – zvířátka, děti středního věku včetně maňásků ke svým činnostem používají tzv. javajkové divadlo, a ty nejstarší si ještě k těmto loutkám staví různé kulisy a rekvizity, které si samy vyrábějí.

Práce s předmětem a jeho ožíváním je velmi podnětná při práci s nejmladšími dětmi. Jak uvádí ŠVEJDOVÁ (2013, str. 9) přispívá tato činnost k rozvoji dalších dovedností, např. ke stříhání, lepení, k práci s různými materiály a rozvoji samoobslužných dovedností. Mnohdy si děti samotné mohou jednoduchou činností vyrobit např. loutku Koblížka, nebo Červené Karkulky a s o to větší radostí pak sehrávají různé scénky ze známých pohádek.

Velmi oblíbenými loutkami dle mého pozorování jsou ty, které na děti působí mile a se kterými se mají možnost setkávat. Nejčastěji tomu bývá při sledování televizních pořadů typu „Kouzelná škola“, kde vystupují maňásci František a Fanyňka. Tento pořad děti velmi rády sledují. I zde se potvrzuje, že vyprávění dospělé osoby podpořené loutkou, je dětem blízké jak formou komunikace, tak také tím, že maňásci mívají stejné smýšlení jako děti, které se s nimi ztotožňují a vnímají je jako svoje kamarády.

Mezi další oblíbené loutky, které děti velmi často používají při svých loutkových činnostech, patří ještě Kašpárek, Krteček, Pejsek a Kočička a Čmelda s Brumdou. Mnohdy to jsou i různé „plyšáci“, kteří neslouží pouze ke hrám, ale velmi často dělají dětem společníky při odpočinku v postýlkách.

1.5 Dramatická výchova a její metody

Dramatickou výchovu můžeme dle SVOBODOVÉ, ŠVEJDOVÉ (2011, str. 46) chápat jako systém osobnostního a sociálního učení vedený uměleckými prostředky, a to především prostředky dramatickými a divadelními. ŠVEJDOVÁ (2013, str. 8) v rozhovoru pro časopis pro výchovu a vzdělávání – Informatorium (XX. ročník, číslo 1.) uvedla, že dramatizace z jejího pohledu je výchovně – vzdělávací princip, který pro vzdělávání dětí využívá přednostně divadelní prostředky (improvizaci, hru v roli, pantomimu, simulaci, hru s předmětem, jednání verbální i neverbální...). Dále se Švejdová zmiňuje, že dramatizace pohádky čili hraní divadla a dramatická výchova mají společné to, že obě využívají divadelních prostředků. SVOBODOVÁ, ŠVEJDOVÁ (2011, str. 47) dále uvádí, že *dramatická výchova patří do oblasti činnostního učení, to znamená, že dítě se učí formou aktivního poznávání, v průběhu kterého získává zkušenost použitelnou v dalším životě. Z činností si dítě odnáší prožitek, který může ovlivnit jeho postoje a chování v obdobných životních situacích.*

1.5.1 Metody dramatické výchovy

Metoda, jak uvádí SVOBODOVÁ, ŠVEJDOVÁ (2011, str. 69) *je cesta, která nás vede k cíli. Je to činnost pedagoga a dětí (někdy shodná, jindy rozlišná), která by nám měla pomoci prozkoumat, ujasnit a vysvětlit některé skutečnosti tak, abychom se posunuli kousek dál k vytyčenému cíli nebo cílům.*

Mezi činnosti dramatické výchovy s využitím loutky dle SVOBODOVÉ, ŠVEJDOVÉ (2011, str. 73) spadají tyto metody:

Zástupné předměty a loutka – *loutka v dramatické výchově má více význam zástupného předmětu, talismanu, symbolu.* Například v podobě talismanu nám maňásek může při edukačních činnostech s dětmi sloužit jako rádce v určitých situacích, které jsou občas nutné ve školce společně řešit.

Improvizace – je jednání v určité situaci, a to bez předchozí domluvy a přípravy. Hra s loutkou na určité téma bez předešlé domluvy nám tyto možnosti skýtá. Děti podle mého názoru dostávají prostor pro vlastní vyjádření či ztvárnění např. pohádky O červené Karkulce a touto činností se u nich rozvíjí fantazie, která je v tomto věku velmi bohatá.

Narativní pantomima – spojuje naraci (vyprávění) s pantomimickým zobrazováním vyprávěného, v našem případě loutkově ztvárněného děje. Jeden člověk může pohádku, či příběh vyprávět a další osoba může tuto činnost podpořit inscenací za pomoci loutky (maňáska). Tato technika je vhodná pro užití v mateřské škole, protože vychází ze spontánní dětské hry, ve které předškolní děti s oblibou zobrazují činnosti jiných lidí. Narativní pantomima umožňuje dětem hlouběji prožít, pochopit a zapamatovat si vyprávěný děj, neboť kromě paměti verbální zapojuje i paměť vizuální.

Simultánní pantomimická ilustrace – neboli souběžná ilustrace je užívána k ilustrování říkadel, písniček a lze s ní ilustrovat také krátké vyprávění. Právě k této činnosti se velice hodí tzv. loutky plošné.

Hra v roli – vychází ze spontánní hry předškolního dítěte. Pro dítě není tedy problém stát se pejskem, maminkou, či jinou osobou. Použitím loutky či maňáska může dle mého názoru dítě vyjádřit v tzv. „zastoupení“ své postoje a emoce, aniž by bylo známo, že se jedná o jeho osobu.

V závěru teoretické části mé bakalářské práce použiji slova SVOBODOVÉ, ŠVEJDOVÉ (2011, str. 48), které uvádí, že dojde-li dítě ke zkušenosti vlastní aktivitou a prožitkem, je jeho zkušenost mnohonásobně intenzivnější a opravdovější.

Každému dítěti v mateřské škole by měl být věnován dostatečný prostor pro vlastní aktivitu, která může být prováděna různými formami, ať je to hra, kresbou, pěveckým nebo slovním projevem... Dle mého názoru by měl být také věnován dostatečný prostor vzájemné komunikaci mezi dětmi a tu bychom měli neustále rozvíjet. Bez komunikace s druhými lidmi by totiž člověk nebyl schopen navázat vztahy, které jsou důležité při začleňování se do kolektivu a pak dále do společnosti. Loutka dle mého názoru komunikaci v mateřské škole pomáhá rozvíjet, a to formou hry, která je dětem v předškolním období ze všech aktivit nejbližší.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

*Chut' k učení má v mládeži všelijakým způsobem rozněcována býti ...
Způsob předkládán jim všeho takový býti musí,
aby jim všecko učení nepřicházelo jinak než jako hra a kratochvíle.*

*J. A. Komenský,
Didaktika, kapitola XVII.*

Citát J. A. Komenského pedagoga, resp. teoretika pedagogiky a autora mnoha spisů z tohoto oboru, jsem použila záměrně, neboť vystihuje filozofii, se kterou jsem vypracovávala praktickou část bakalářské práce. Ráda bych touto prací přispěla k rozšíření okruhu činností za pomoci loutky a tudíž k jejich častějšímu využívání při hrách s dětmi v mateřské škole. Myslím si, že loutka je nástrojem hry a hra, jak všeobecně víme, je prostředkem poznávání a učení. Hry dětem pomáhají uvědomit si, jak nezastupitelnou roli každé z nich ve skupině má, a také pomáhají utvářet atmosféru, ve které děti prožívají kamarádské vztahy plné radosti a štěstí.

V praktické části své bakalářské práce uvádím tři tematické celky s využitím loutek, jež jsem sama v praxi ověřovala. Mojí snahou bylo, aby loutka pronikla do všech činností, které zde uvádím. Veškeré aktivity jsem v rámci socializace, tj. seznamování se s dětmi a s prostředím školky, vyzkoušela ve své vlastní třídě mateřské školy Tyršova v Polné. Jednalo se heterogenní třídu s počtem 24 dětí a věkovým rozpětím 3 – 7 let.

Videonahrávky, které jsem natočila v měsíci září a říjnu, tj. v samém počátku socializace dětí v mateřské škole, nejsou součástí mé práce. V lednu tohoto roku jsem neopatrností a nedostatečným zálohováním o tato data přišla. Na základě domluvy s vedoucí práce jsem natočila video nové, které ovšem není autentické s počáteční socializací a s utvářením pravidel v začátku školního roku. Video je z pozdějšího období, kdy jsme za pomoci loutek opakovali pravidla, která jsme si ve školce společně stanovili na počátku roku a z dalších činností.

2.1 Tematický celek: „Kdo je můj kamarád“

Cíle:

- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu apod.)
- rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat
- rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání
- posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.)
- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních)
- rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, tvořivého sebevyjádření)

V prvních dnech začátku nového školního roku je příhodné veškeré činnosti směřovat k seznamování dětí s ostatními dětmi a také s prostředím mateřské školy. Prostřednictvím různých aktivit dáváme dětem dostatek příležitostí „sžít“ se s novými kamarády a s denním režimem školky, který je zde již stanoven. Mnoho aktivit můžeme podpořit hrou spojenou s využíváním loutky. Prostřednictvím tohoto „pomocníka“ mohou být dětem prezentovány různé pohádky, ale také jim mohou být sdělovány různé poznatky, které děti nevnímají jako učení, ale jako hru a zábavu. Sama jsem si v praxi vyzkoušela, že s loutkou je snadnější získat pozornost nejenom nových dětí, které prostřednictvím známé věci jako je maňásek nebo plyšák přijímají něco doposud neznámého s lehkostí a úsměvem, ale také je tímto způsobem možné lépe získat pozornost dětí starších, které již předkládané činnosti mohou znát.

Pro svůj projekt jsem si vybrala dětem známé postavičky, které znají z pohádkových příběhů, tudíž jsou jim velmi blízké. Jmenují se ČMELDA a BRUMDA a jsou to včelí medvídci. Tento výběr nebyl zcela náhodný, neboť mateřská škola, kde působím, se jmenuje MŠ VČELKA. Včelka se tak stala součástí loga naší školky a dle mého názoru

jsou proto včelí kamarádi velmi příhodné postavičky sloužící k dalším společným aktivitám. Při dalších činnostech, níže uvedených, využívám i jiné maňásky a loutky, které jsou buď součástí loutkového divadla ve školce, či součástí vybavení interiéru, tj. různí plyšáci (medvídci, pejsci, krteček, kočička...). Mnohé z loutek vznikaly vlastní tvorbou a za pomoci dětí.

Odloučení – práce s pohádkovým příběhem

V rámci socializace dětí v začátku školního roku mohou nastat různé situace, které nemusí být pro děti, ale také pro učitele příjemné. Velmi často se stává, že některé děti nedobře vnímají odloučení od rodiny, často při loučení pláčou a během dne bývají smutné. Je tedy na učiteli, jak se s takovouto opakující situací vypořádá. Z praxe vím, že v těchto „těžkých“ začátcích mnohdy nepomáhají konejšivá slova rodičů ani paní učitelky, a tak jsem za pomoci loutek dětem zprostředkovala obdobnou situaci formou příběhu Čmeldy a Brumdy. Děti tak měly možnost nahlédnout na daný problém skrze někoho jiného a uvědomit si, že i „někdo“ jiný má stejné pocity jako ony.

Jak Čmelda nechtěl jít do školky

A byla tu neděle večer. Maminka ukládala své dva synky Čmeldu s Brumdou do postýlek, když najednou slyší, jak Čmelda začal natahovat: „Maminko, já zítra nemůžu jít do školky, mě strašně bolí břicho“. Maminka se posadila na jeho postýlku a diví se: „Jak je to možné, ty můj synku, vždyť jsi ještě před chvílí byl samý smích, když jsi v koupelně dováděl s Brumdou? Myslela jsem, že ve vaně nezbude ani kapička, jak jste se tam cákali. Co tak najednou, že tě postihla taková nemoc? To asi zítra nebudete moc tak dlouho být ve vaně, když jsi se tam tak uhnal.“ říká maminka. Čmelda se zamyslí a řekne: „Ale maminko, to není z koupání, to já mám rád, ale mě bolí břicho, protože zítra musím jít zase do školky a já bych byl tak rád s tebou doma.“ Maminka ovšem hned poznala, že ten smutek a bolavé břicho nebylo z koupání a tak se milého Čmeldy zeptala, proč nechce jít zítra do školky, když se tam tak o prázdninách těšil. Ale v tom jí skočil do řeči Brumda a že prý ví, proč tomu tak je:

„Víš, maminko, on Čmelda je smutný, protože chce, abys s námi byla ve školce, a abychom si tam společně všichni hráli. Já mu říkám, že ty i tatínek musíte chodit do práce, abychom se měli dobře, ale on ne a ne poslouchat a pořád brečí a brečí, a ani paní učitelce nechce říct, proč tak brečí, když mu nikdo nic nedělá. Ona by mu ráda pomohla, ale když jí to Čmelda neřekne a neřekne, copak mu může takhle pomoci?“ Maminka se chvíli zamyslela a povídá: „Čmeldo, je to pravda, že nechceš chodit do školky jen proto, že tam s vámi nejsme my s tatínkem?“ Čmelda se příkrčí na postýlce, zaboří bradu do polštářku a jen špitne: „Je to tak. Když mně je líto, že si tam s námi a s paní učitelkou nemůžeš hrát. A taky jsem smutný, že tě dlouho nevidím.“ „Víš Čmeldo“, povídá maminka „když jsem byla stejně malá jako ty a Brumda, musela jsem také chodit do školky. Moje maminka a tatínek chodili také do práce a mně se tam občas stýskalo.“ „A to jsi tam také brečela jako Čmelda?“ zeptal se Brumda ospalým hlasem. „Chvilíčku ano, ale pak jsem si tam našla kamarádku Janičku a od té chvíle jsem se do školky každé ráno těšila. Hrály jsme si spolu s panenkami, kreslily si a to už mi tam nebylo smutno, ale veselo. Paní učitelka byla také hned veselá, protože už se nemusela trápit, co mně je.“ Čmelda se chvíli zamyslí a říká: „Maminko, mě už břicho nebolí. Já jsem si vzpomněl, že ve školce na mě zítra bude čekat Kubík. Kubík je můj kamarád, víš, a on by byl asi smutný, kdybych nepřišel do školky. My si tam spolu hrajeme a stavíme.“ „A víš co“, povídá Brumda Čmeldovi „kdyby ti bylo náhodou přece jenom někdy smutno po mamince, řekni to paní učitelce a ona tě ráda pochová, stejně tak, jak to dělá naše maminka a bude ti zase dobře. To já znám, já se někdy také chodím mazlit.“ Maminka byla ráda, že vidí své kloučky spokojené, pěkně je přikryla peřinkou, pohládila a popřála jim dobrou noc. Když po chvíli odcházela, viděla, jak se Čmelda spokojeně usmívá ze spaní. To se mu asi zdálo něco pěkného. Asi to, jak si hraje s Kubíkem a Brumdou a také s ostatními kamarády ve školce.

Reflexe:

Děti se zaujetím vyslechly vyprávění a po jeho ukončení jsme otevřeli diskuzi, zda se něco podobného nestalo někomu z dětí nebo jejich kamarádům. Celou dobu s námi byli Čmelda a Brumda, kteří kolovali po kroužku během našeho vzájemného povídání. Po skončení pak děti navrhly, že by si chtěly také zahrát krátké divadlo s Čmeldou a Brumdou. Děti se tak snažily o improvizaci, ve které byly čitelné jak situace z předešlé interpretace paní učitelky, tak také mnoho nových scének. Mnohdy se v jejich vyprávění odrážely situace z běžného života, tudíž šlo o vlastní zkušenost, kterou nám nepřímou sdělovaly svoje postoje a dojmy.

Příběh o kamarádství

Dětem můžeme formou vyprávění s maňásky ztvárnit příběh dvou zvířátek, která se neznala, a i tak se z nich stali dobří kamarádi. Příběh s dramatizací můžeme opět použít v začátku školního roku, kdy přicházejí nové (malé) děti do kontaktu se staršími (většími) dětmi. Prostřednictvím známých pohádkových postav dětem zprostředkujeme situaci, ve které se může ocitnout každé nově příchozí dítě do dětského kolektivu.

Pomůcky:

maňásek krtečka (malé velikosti); maňásek zajíčka (větší velikosti než je krteček); plošná kulisa znázorňující kopeček z hlíny – krtinec;

Vypravěč: „Na louce u lesa začal v trávě růst malý kopeček z hlíny. Když byl kopeček velký jako bábovička, objevilo se na jeho vrcholku zvířátko.“

Krtek: „Kde jsem se to vyhrabal? Tady jsem ještě nikdy nebyl. Tady je to ale krásné, tady by mohl být můj domov. Trochu se tu porozhlédnu a ještě uvidím.“ Potká zajíčka a nedůvěřivě se na něj dívá, bojí se.

Krtek: „Ahoj, já jsem krtek. Neublížíš mi?“

Zajíc: „Ahoj, já jsem zajíc. Neboj, nic ti neudělám“. Pohladí krtečka.

Krtek: „Víš, zajíci, jsi tak jiný, než jsem já. Ještě jsem nikoho tak velkého neviděl, a tak jsem měl z tebe strach.“

Zajíc: „Tak už víš, že i když jsem jiný, nemusíš se mě bát. A nechceš si se mnou hrát? Mohli bychom být spolu kamarádi, chceš?“

Krtek: „To bych byl rád zajíci, kdybychom byli kamarádi. Pojd', půjdeme si tedy spolu hrát, třeba na schovávanou, chceš?“

Vypravěč: „A tak se z krtka a zajíce stali velcí kamarádi. I když byl každý jiný, přece si spolu rozuměli. A když bylo třeba, pomohl krtek zajícovi a zas jindy rád pomohl zajíc krtkovi. To přece kamarádi dělají, vidíte děti?“

Reflexe:

Otevřenou otázkou na konci příběhu jsme s dětmi pokračovali v tématu kamarádství. Děti říkaly, kdo je ve školce jejich kamarád a co s ním rády dělají. Povídali jsme si o různých zážitcích, které děti prožívají se svými kamarády nejenom ve školce, ale i v okolí jejich domova. Vyzvala jsem děti, zda by si někdo nechtěl za pomoci loutek zahrát příhodu, která se mu stala s jeho kamarádem. Opět se mezi dětmi našli tací, kteří chtěli své příběhy vyjádřit za pomoci plošné loutky. Byly to veselé a někdy i smutné příběhy, o kterých jsme si po ukončení dramatizace povídali a mnohdy jsme společně nacházeli nová řešení, jak by mohl příběh dál pokračovat.

Pohybová hra: Pojd'me s krtkem do kola

Pomůcka: maňásek (krteček)

Děti sedí na podložkách (kytičkách) v kruhu kolem paní učitelky, která má maňáska na ruce, chodí uvnitř kruhu a říká:

*Půjdem s krtkem do kola,
poslouchej, koho k sobě zavolá!
Málo nás, málo nás. Pojd', Zuzanko mezi nás.*

Učitelka vyjmenuje postupně děti, které se zapojují do kruhu. Když je již v kruhu hodně dětí, použije jiné říkadlo, které děti vrátí zpět na místa. Děti opakují říkadlo s učitelkou.

*Šli jsme s krtkem do kola,
dej pozor, koho zavolá!
Hodně nás, hodně nás. Jdi, teď Jirko, pryč od nás.*

Čerpáno z knihy: Rok s krtkem

Hádanka:

Kamarád

*Rozdělí se o svačinu,
počká, když hned nemáš čas,
jdete spolu na zmrzlinu,
rád posloucháš jeho hlas.*

Písnička:

K tomuto tématu se nám hodí různé písničky z příběhů včelích medvídků, které děti již znají.

Na políčku v jetelíčku (Včelí medvídci)

*Na políčku v jetelíčku,
tam kde potok pramení,
dobře je nám po tělíčku,
zákonem jsme chráněni.
Sosáčkama sosáme,
bez přestání to samé,
do pěti, do pěti
musíme být u maminky v doupěti.*

Ukázka písničky viz příloha č. 4

Výstupy:

- **navazovat kontakty s dospělým, kterému je dítě svěřeno do péče**
- **začlenit se do třídy a zařadit se mezi své vrstevníky, adaptovat se na život ve škole**
- **přirozeně a bez zábran komunikovat s druhým dítětem**
- **uvědomovat si příjemné a nepříjemné citové prožitky (lásku, radost, spokojenost i strach a smutek)**
- **prožívat a dětským způsobem projevovat, co cítí (soucit, radost)**
- **porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj a zopakovat jej)**
- **sledovat a vyprávět příběh, pohádku a zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu**
- **vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých dramatických činnostech**
- **pozorně poslouchat, sledovat se zájmem dramatické představení a hodnotit svoje zážitky (říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo)**

2.1.1 Vyhodnocení tematického celku

Tematický celek „Kdo je můj kamarád“ byl nejenom pro děti, ale také pro mě jako pro učitelku něčím novým. Poprvé jsem za pomoci loutek dětem zprostředkovala různé příběhy a pohádky, které jsem dříve v rámci edukace „pouze“ vyprávěla či jinak prezentovala. Během různých činností jsem zjistila, že práce s loutkou není lehká, neboť než člověk dostane určitou praxi, zručnost a lehkost projevu, musí mnohdy překonat různé překážky. Během realizace pohádky O veliké řepě jsem odhalila první nedostatky, kterých jsem se jako „začátečnice“ dopustila. Plošné loutky, které jsem si pro dramaturgii pohádky O veliké řepě vyrobila, byly pro hru předškolních dětí nevhodné. Plošné loutky, které máme ve školce, bývají oboustranné, ale já jsem pro svoji dramaturgii vyrobila loutky jednostranné. Neuvědomila jsem si, že děti, které s loutkami pracují, potřebují neustálý oční kontakt s loutkou. Tudíž zprvu jejich vystoupení bylo dost často hráno tak, že loutku měly otočenou k sobě a ne k obecenstvu. Po sehrání scénky jsme vše napravili a s dětmi jsme se domluvili, že si vyrobíme loutky jiné a to takové, aby na ně viděl nejenom herec, ale také divák. Dětem se výroba líbila a během několika dnů ve školce přibylo spoustu nových plošných loutek, které si děti vyrobily nejenom ve školce, ale také doma.

Práce s loutkou mě i přes počáteční nesnáze oslovila, neboť jsem viděla zvýšený zájem dětí, které nejprve po mém vzoru sehrávaly různé scénky, ale později přicházely s vlastními příběhy, které upoutávaly pozornost ostatních dětí. Ze začátku se do hry s loutkou zapojovaly jen některé děti, neboť ne každý rád vystupuje před obecenstvem. Postupem času přibývalo dětí, které si chtěly hru s loutkou vyzkoušet. Pozorovala jsem také, jak děti se zaujetím sledovaly příběhy a při zpětné reflexi pohádky či příběhu si lépe vybavovaly děj a byly tak schopny lépe rozvíjet vzájemnou komunikaci. Mnohdy mladší děti, které ve třídě v konkurenci starších kamarádů nejsou tak výřečné a spíše vše jen pozorují, prostřednictvím různých vystoupení postupně získávaly větší odvahu vystoupit před ostatními a podělit se s nimi o svoje zážitky. Naopak starší děti si se zaujetím vyslechly zážitky mladších kamarádů, které za pomoci loutek v loutkovém divadélku vystupovaly. Někdy se jednalo spíše o pantomimu, ale postupem času se jejich slovní vyjadřování zlepšovalo a nyní je na nich vidět větší sebejistota mezi ostatními.

V praktické části jsem vypracovala ještě další dva tematické celky, které se nazývají: „Každý má své jméno“ viz příloha č. 1 a tematický celek „Aby nám spolu bylo dobře“ viz příloha č. 2. Děti se během činností v těchto tématech blíže seznámily s kamarády a naučily se pracovat s různými příběhy, a to opět za pomoci loutky. Jejich komunikace se stávala rozvinutější a jistější, učily se vzájemné toleranci nejenom při hrách, ale také ve smyslu naslouchání příběhu kamaráda a neméně se učily samostatnému slovnímu vyjádření. Loutka, jak jsem měla možnost pozorovat, je dětem blíže než dospělý. Děti v ní vidí kamaráda a prostřednictvím společného vystoupení nevnímají, že je na ně upoutána pozornost. Bývají tak uvolněnější a radostnější. Radost vyplývá také z pocitu, že něco dokázaly samy a že je jejich vystoupení mnohdy napodobováno.

Součástí praktické části je také videonahrávka viz příloha č. 4, kde jsou zachyceny různé činnosti s loutkami, které jsme s dětmi v rámci socializace realizovali. Formou sebereflexe jsem zhodnotila svoji činnost nejenom já, ale také děti ve školce, neboť při samotném natáčení, které nebývá ve školce časté, jsem dětem slíbila, že nahrané vystoupení společně zhlédneme. Následně jsme si povídali o tom, co se nám v nahrávce líbilo, ale také co by šlo ještě vylepšit.

3 VÝZKUMNÁ ČÁST

3.1 Metodologie výzkumu

K získání informací potřebných ke zmapování využití loutek v mateřských školách v současné době a k potvrzení mé hypotézy, že „některá“ loutková vystoupení, která do školek přijíždí prezentovat loutkové společnosti či jedinci, nejsou vždy dle očekávání učitelek, jsem zvolila dotazník. SKUTIL (2011, str. 80) uvádí dotazník jako nejrozšířenější pedagogickou výzkumnou techniku.

Výhodou dotazníku dle SKUTILA je:

- snadná a rychlá administrace;
- lze oslovit větší počet respondentů a tím získat značné množství údajů;
- anonymita respondentů

Nevýhodou dotazníku dle SKUTILA je:

- subjektivní výpověď respondenta;
- možnost zkreslení odpovědi žádoucím směrem;
- je možné, že se respondent otázce vyhne;

Metodu sběru dat formou dotazníku jsem zvolila právě kvůli snadné administraci, získání množství informací a také kvůli anonymitě respondentů. Dotazník obsahuje uzavřené a polouzavřené otázky. Skládá se z deseti otázek.

3.2 Dotazníkové šetření

3.2.1 Popis výzkumného vzorku

Výzkumným vzorkem dotazníkového šetření byly učitelky a jeden pan učitel z mateřských škol. Část dotazníků jsem rozdala osobně na školkách v Polné, část dotazníků jsem předala kolegyním z Plzně a Týna nad Vltavou, které požádaly své kolegyně na pracovištích o vyplnění dotazníku, a část dotazníků jsem předala kolegyním studujícím na JCU. Výzkumný vzorek tedy tvoří předškolní pedagogové z kraje Vysočina, dále z Plzeňského a Jihočeského kraje a předškolní pedagogové studující 3. ročník bakalářského studia v Českých Budějovicích.

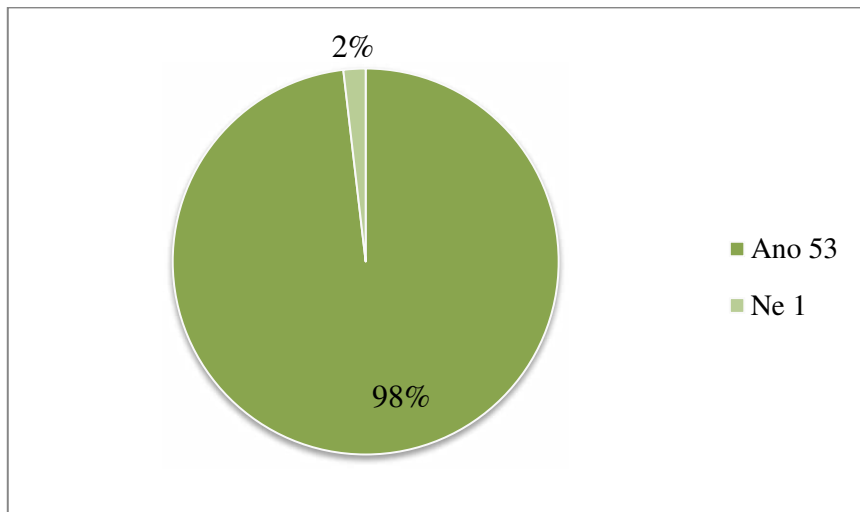
Návratnost dotazníků:

- dotazníky rozdané osobně: vrátilo se 18 z 18 dotazníků (100%).
- dotazníky rozdané prostřednictvím kolegyně na jejich pracovištích: vrátilo se 18 z 18 dotazníků (100 %).
- dotazníky rozdané na JCU: vrátilo se 19 dotazníků z 20 (98%).

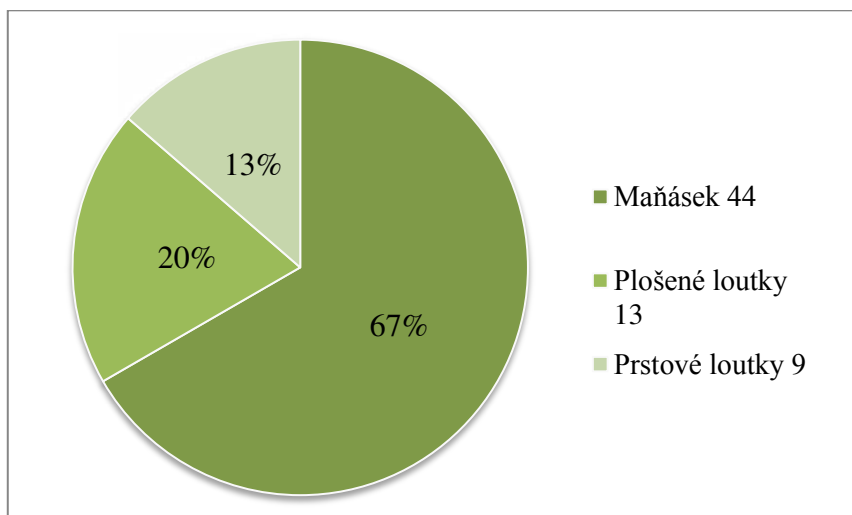
Nejvyšší návratnost měly dotazníky osobně rozdané na školkách.

3.2.2 Výsledky dotazníkového šetření

1. Užíváte loutku jako prostředníka ke vzájemné komunikaci ve školce?

Pokud ano, s jakým typem loutek nejvíce pracujete a proč?

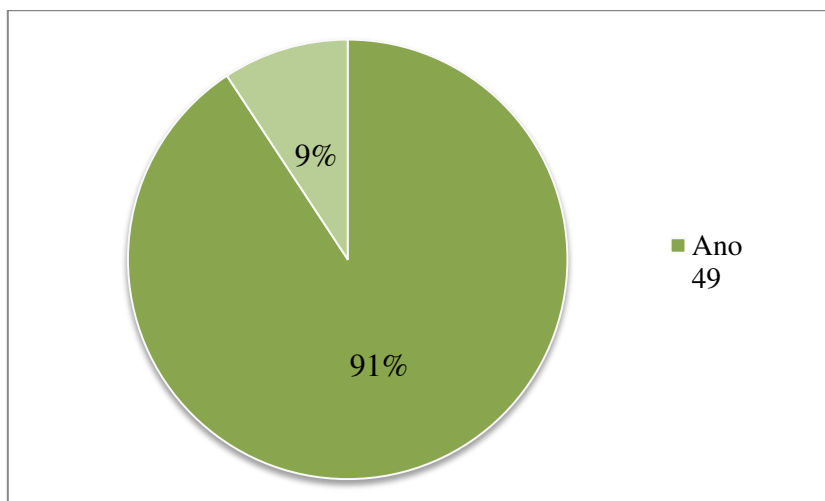
44 učitelek uvedlo, že používá maňáska pro jeho oblíbenost u dětí a také z toho důvodu, že zprostředkovává lepší kontakt s dětmi a že se díky němu děti lépe zapojují do hry.

13 učitelek uvedlo plošné loutky, mezi které patří také plošné loutky vlastní výroby či společně vyrobené.

9 učitelek odpovědělo, že používá prstové loutky.

Zazněly zde také odpovědi, že respondenti pracují se všemi druhy loutek dle konkrétní situace. Další používané loutky: maskoti třídy jako např. beruška, delfín, medvídek, Pepík či plyšáci.

2. Hrajete dětem vy, nebo vaše kolegyně loutkové divadlo v rámci činností s dětmi?

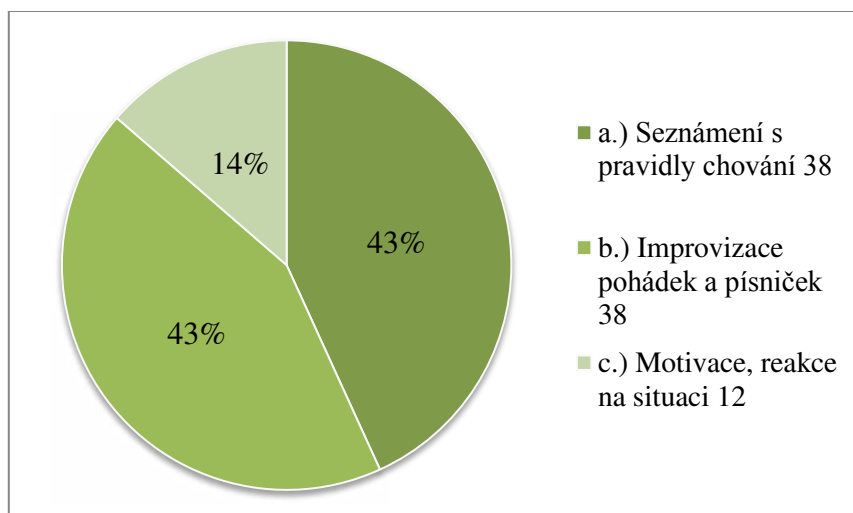

Pokud ano, při jakých činnostech?

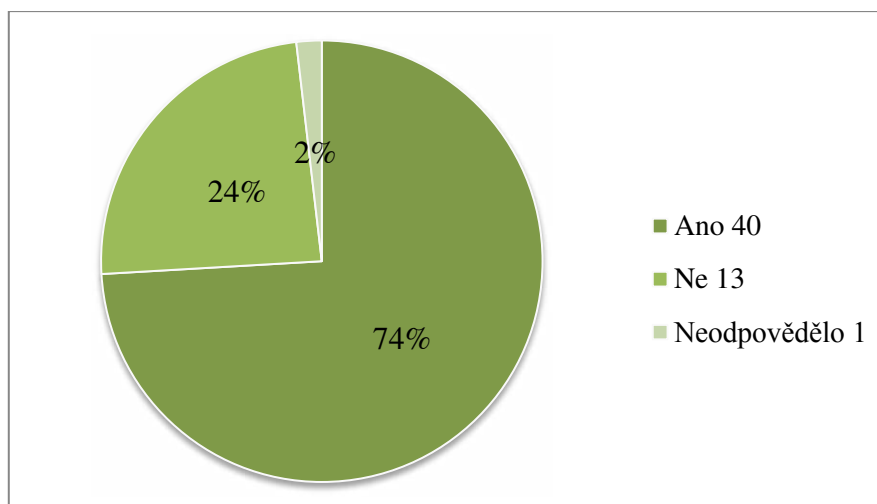
38 učitelek uvedlo a) - pracuje s loutkou v rámci sehrání krátké scénky, prostřednictvím které seznamujete děti např. s pravidly chování ...

38 učitelek uvedlo b) - pracuje s loutkou při improvizaci pohádek a písniček

12 učitelek uvedlo c) – pracuje s loutkou při jiných činnostech např.: k motivaci, u výchovného příběhu či při reakci na nastalou situaci.

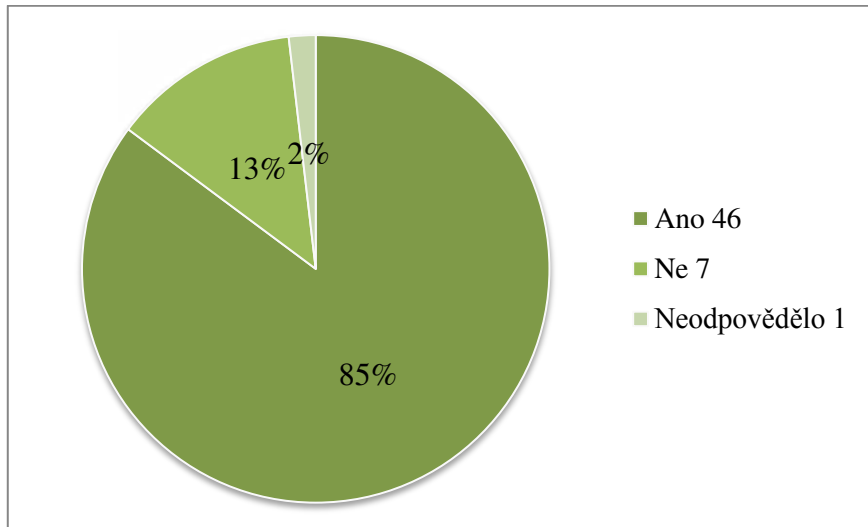

3. Máte ve školce kulisy (paravan), či jinak vyhrazené místo pro hru s loutkami?

Zde jeden respondent uvedl, že mají ve školce kulisy a to ve stylu, že si postaví „divadlo“ z kostek a látek. Zde je vidět, že když někdo chce pracovat s dětmi a loutkami, že se improvizaci a kreativě meze nekladou.

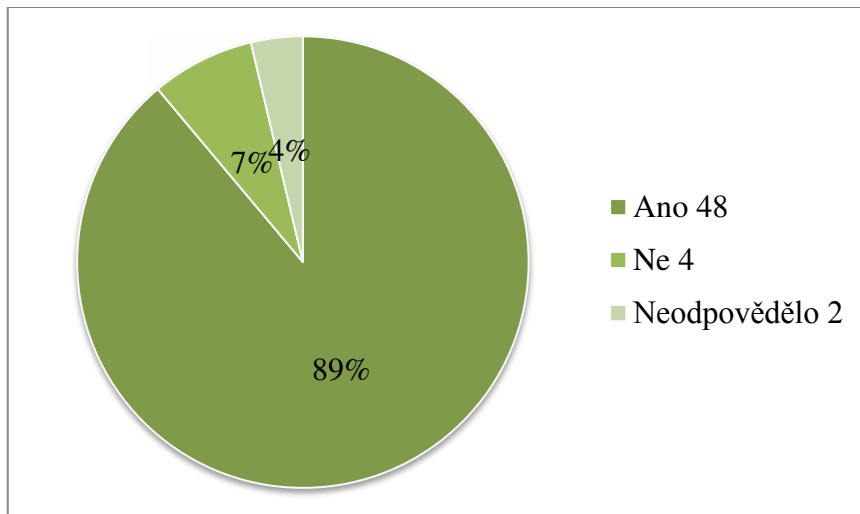
4. Mají děti u vás ve školce volný přístup k loutkám?

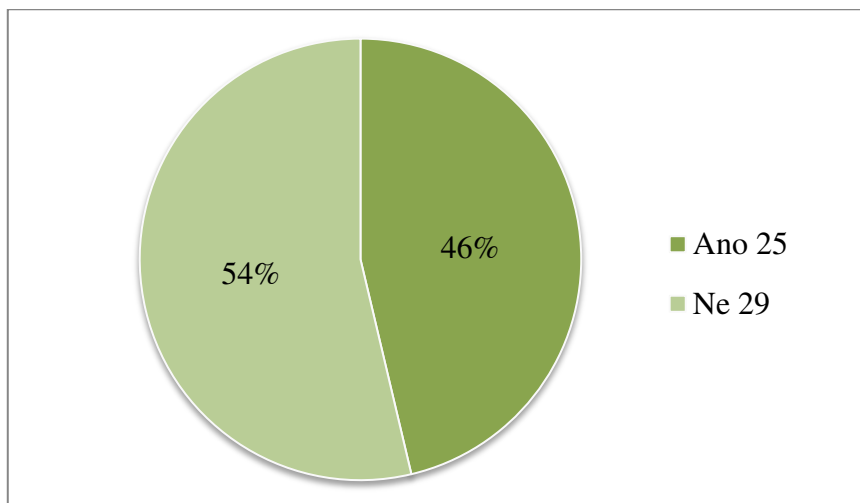
Pokud ne, z jakého důvodu?

Důvody zde byly uváděny různé, ale nejčastěji to byl důvod, že jich mají málo a půjčují si je po třídách a to celkem ve 4 uváděných případech. Zazněla zde i odpověď typu, aby nedošlo k jejich poničení, ale děti si zde mohou o loutky požádat. Pro mě nepochopitelná odpověď však byla tato: „Nejprve je chci naučit správnému chování k sobě navzájem, potom k hračkám i loutkám (aby byly schopné si s nimi sami „dobře“ hrát)“. Mě osobně by zajímalo, s čím si od začátku školního roku tyto děti hrají, když dotazník byl vypracován koncem února letošního roku a jak dotyčný(á) učitel(ka) pracuje s dětmi.

5. Hrají si děti ve školce při ranních činnostech loutkové divadlo, či improvizují nějaký děj – hra s panenkami, plyšáky atd.?

6. Mají vaše děti oblíbenou loutku?

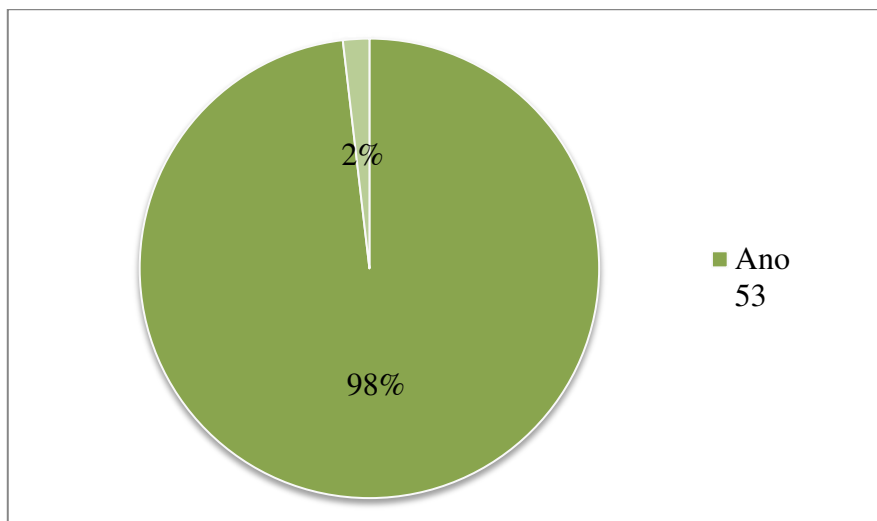

Pokud ano, můžete uvést jakou?

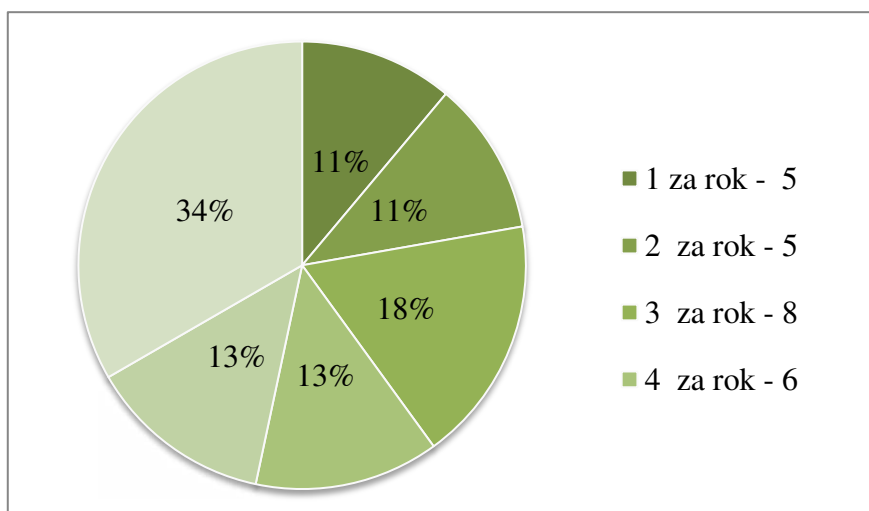
Mezi nejčastěji uváděné loutky patřil Kašpárek (4), krteček (3), čert (2), dále zde zazněla různá zvířátka a také maskoti tříd jako např. delfín, zajíček, beruška, ale také holka (Natálka), kluk (Petřík) a František a Fanyňka z Kouzelné školky.

Dvakrát bylo uvedeno, že děti nemají žádnou oblíbenou loutku, neboť si hrají se všemi.

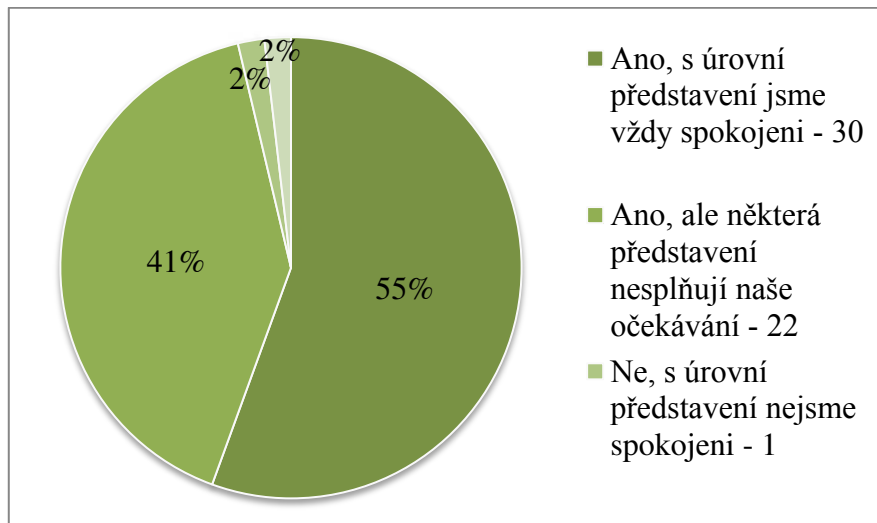
7. Navštěvují vaši MŠ loutkové společnosti?

Pokud ano, kolikrát za rok?

8. Bývá jejich výstup dle vašich představ?

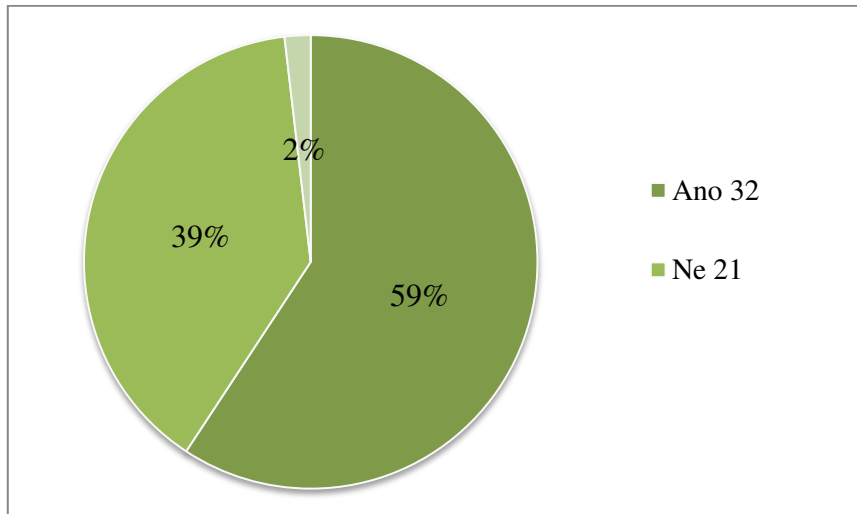
Pokud ne, z jakého důvodu tak usuzujete?

Jeden respondent uvádí, že není spokojen pouze on – ostatní jsou spokojeni. Nespokojen je z důvodu nečistého prostředí, včetně loutek a kulis, podle něj zde chybí aktuální dramaturgie pohádek i loutkářský „um“ (např. pomalost přestaveb snížila pozornost a zájem dětí o příběh v pohádce).

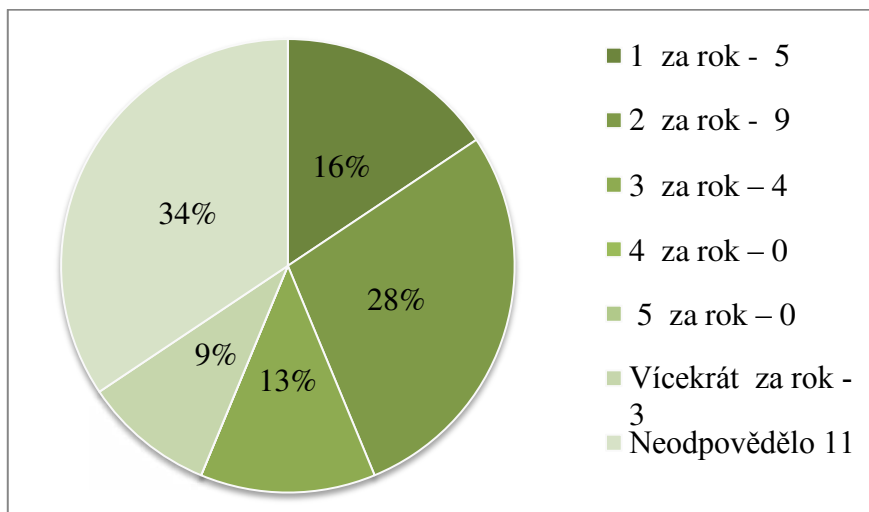
V odpovědi b) zazněla např. tato slovní vyjádření:

- malá motivace, děti pohádka nezaujme
- divočí a řvou bez výchovného efektu
- některá vystoupení jsou nevhodná pro děti ml. věku
- někdy jsou děti při hraní manipulovány
- neodpovídá délka, děti ztrácí pozornost a obsah nepřináší dětem nic nového

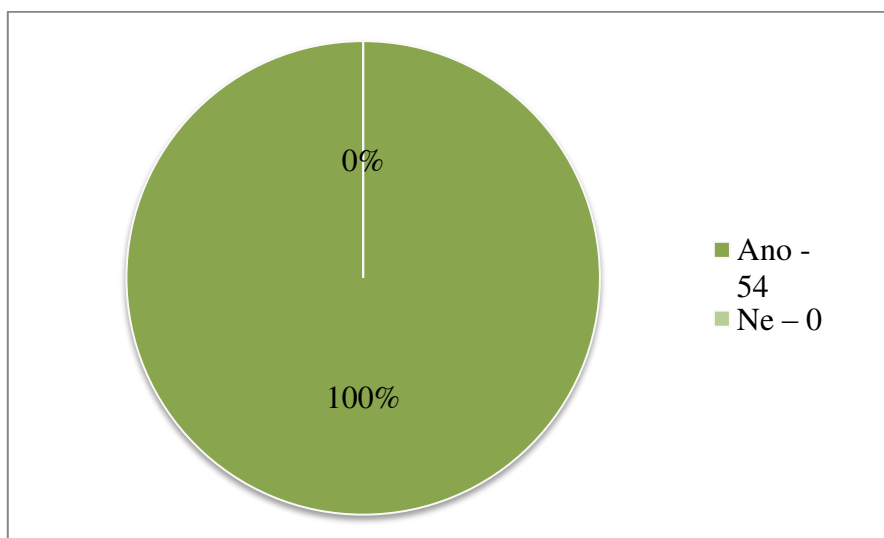
9. Máte možnost návštěvy stálého loutkového divadla?

Pokud ano, kolikrát za rok ho navštívíte?

10. Myslíte si, že používání loutek v dnešní době má nějaký vliv na děti?

Pokud ano, jaký vliv má loutka na děti?

Zde uvádím některé z odpovědí:

- děti jsou s loutkou nebo maňáskem sdílnější, lépe se jim komunikuje s pohádkovou postavou než s dospělým;
- řešení třídních problémů – děti získají potřebný odstup, rozvoj aktivní slovní zásoby;
- může mít velký výchovně-vzdělávací vliv, záleží na zaujetí a schopnostech učitelky
- navázání kontaktu s dětmi, menší děti mohou v loutce vidět kamaráda, před kterým nemají takové obavy mluvit, vyjádřit pocity, hra v roli;
- pozitivní, usnadňuje adaptaci dítěte ve školce, pomáhá při problémových situacích;
- motivační, motorický, výtvarný;
- inspirace, pocity, problémy, odbourává strach, obohacuje fantazii, rozšiřuje slovní zásobu;
- emocionální vývoj a společenský, prostřednictvím loutky se dají dětem předat vědomosti, zkušenosti, navíc přirozenou cestou.

3.2.3 Závěr dotazníkového šetření

Prostřednictvím svého výzkumu jsem došla k závěru, že používání loutek v dnešní době v mateřských školách je dle vyplněných dotazníků na dobré úrovni. Z celkového počtu 54 oslovených učitelů, 53 tj. 98% odpovědělo, že používá loutku jako „pomocníka“ při práci s dětmi. I přes toto kladné zjištění mám obavy o pravdivosti některých odpovědí. V průběhu tříletého studia jsem měla možnost v rámci hospitace navštívit několik pracovišť, kde jsem sledovala jak učitele, tak děti v rámci jejich společných činností. Během nich jsem loutku jak v rukou dětí, tak v rukou učitele ovšem nikdy neviděla. Při dotazu, zda využívají loutku k činnostem v MŠ, mi bylo v mnoha případech nezávazně na sobě odpovězeno, že velmi málo, nebo skoro vůbec. Zde se potvrdila slova (SKUTILA), která uvádím v úvodu výzkumu, že informace podané formou dotazníku mohou mít negativní dopad zkreslením odpovědí žádoucím směrem.

Z dalšího dotazníkového zjištění dále vyplývá, že většina, tj. 91% učitelů, hraje dětem loutkové divadlo v rámci činností s dětmi a to nejčastěji při dramatizaci pohádek a při sehrání různých situací spojených se společným soužitím v MŠ.

Nejčastější odpovědi u další otázky, zda ve školce bývá součástí vybavení také paravan, či kulisy pro hraní loutkového divadla, respondeti odpovídali, že ano – 74% z dotazovaných, a ne – 24%.

Dále z výzkumu vyplývá, že volný přístup k loutkám má celkem 85% tříd a ve zbylých 13% procentech byl celkem 4 krát uveden důvod, že MŠ má málo loutek, a tak si je půjčují po třídách. Jeden respondent na tuto otázku neodpověděl.

Na otázku, zda si děti hrají ve školce při ranních činnostech loutkové divadlo, odpovědělo 89% učitelů, že ano. Vzápětí, ale v další otázce, zda mají děti v MŠ oblíbenou loutku, víc než polovina dotazovaných tj. 54% odpovědělo záporně. Z toho soudím, že některé odpovědi byly zkreslené, tudíž nepravdivé, neboť když si děti hrají s nějakou hrou, stává se tato činnost oblíbenou a tudíž frekvence jejího používání je častá.

V rámci výzkumu jsem dále zjišťovala, zda loutková představení, se kterými vystupují různé společnosti či jedinci v MŠ jsou dle očekávání učitelů. Z 98% dotazovaných učitelů je pouze 55% vždy spokojeno s úrovní vystoupení a 41% dotazovaných učitelů se shodlo, že některá představení nesplňují jejich očekávání. Převážně tomu tak bývá z důvodu, že pohádka není vhodná pro ml. děti, že je nezaujme, ale také, že délka představení je neúměrná k jejich věku a tak děti ztrácí pozornost a jejich zájem o vystoupení opadá.

Z šetření, zda MŠ navštěvují stálá loutková divadla, vyplynulo, že 59% MŠ divadla navštěvuje a to nejčastěji dvakrát ročně a 39% MŠ stálá loutková divadla nenavštěvuje.

V poslední otázce dotazníku, zda si učitelé myslí, že používání loutek v dnešní době má nějaký vliv na děti, se mi potvrdila moje hypotéza z úvodu bakalářské práce. Všichni dotazovaní respondenti odpověděli, že loutka má kladný vliv na dítě předškolního věku a že podporuje nejenom rozvoj komunikačních dovedností, ale také přispívá k celkovému všestrannému rozvoji dítěte.

ZÁVĚR

Záměrem mé bakalářské práce bylo nastínění práce s loutkou, která se podílí na utváření osobnosti předškolního dítěte. Jedná se o metodu, která je v současné době opomíjena, i když, jak vyplývá z dotazníkového šetření, v podvědomí učitelů stále zůstává pozitivně zakotvena.

V teoretické části jsem se snažila popsat emoční a socializační vývoj předškolního dítěte při začleňování do kolektivu, dále zmapovat historický vývoj loutek v předškolním vzdělávání a jejich využití při různých činnostech v MŠ.

Praktickou část jsem pojala formou tří tematických celků, ve kterých se odráží činnosti s loutkou. Veškeré činnosti zde uváděné mohou pomoci dětem s jejich socializací, začlenění se do kolektivu a s jejich adaptací na nové prostředí.

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, zda používání loutek v dnešní době je již minulostí, nebo zda jsou loutky stále součástí různých činností v MŠ. Z dostupných informací, poskytnutých učiteli MŠ v rámci zodpovězení otázek týkajících se používání loutek v předškolním vzdělávání, jsem došla k závěru, že loutka je stále „předmětem“ působícím na děti v MŠ, jen je na učitelích, jakým způsobem ji dětem budou předkládat a pracovat s ní. V této části práce jsem nabyla poznání, že učitelé MŠ vědí, jaký pozitivní přínos loutka pro děti předškolního věku přináší a jakého pomocníka v ní mají, a tak bych byla ráda, kdyby nezůstalo jen u slov, ale došlo i k činům a klady, které zde učitelé uvádí, si také prakticky ověřili.

Byla bych ráda, kdyby moje bakalářská práce byla jakýmsi pozváním do světa loutek, a kdyby některé z výše uvedených činností oslovily učitelky mateřských škol, které svým přístupem ovlivňují předškolní děti. Věřím, že přes počáteční obtíže, které mohou potkat každého „začátečníka“, jenž začne pracovat s loutkou, si i přesto uvědomí, že tímto způsobem komunikace může dětem připravit mnoho nezapomenutelných zážitků. Vždyť i mnohý z nás dospělých má dodnes v živé paměti, jakým radostným zážitkem pro něj v dětství bývalo loutkové představení např. se Štěpánkou a čertíkem Bertíkem. Stačí se jen vrátit o pár let nazpátek a uvědomit si, co v nás probouzelo radost a pocit pohody, a tímto hlasem našeho srdce a krásnými vzpomínkami se nechat vést.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAUER, Alois. *Domácí loutkové divadlo*. Olomouc: Rubico, 2002. 195 s. ISBN: 80-85839-75-X

ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. 655s. ISBN 80-7178-436-X.

GOLEMAN, Daniel. *Emoční inteligence*. Praha: Metafora, 2011. 315 s. ISBN 978-80-7359-334-6.

HELUS, Zdeněk. *Psychologie: pro střední školy*. Praha: Fortuna, 2003. 120 s. ISBN 80-7168-876-2.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1. vydání. Praha: Grada, 2007 (2010). 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3

INFORMATORIUM. Časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD, XX. Ročník, číslo 1. Praha: Portál, 2013. ISSN 1210-7506.

KELLER, Jan a NOVOTNÝ, Petr. *Úvod do filozofie, sociologie a psychologie*. Liberec: Dialog, 2008. 219 s. ISBN 978-808-6761-817.

Kolektiv autorů. *Šimon půjde do školy*. Praha: Portál, 1995 ISBN 80-7178-046-4.

Kolektiv autorů. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2004

Kolektiv autorů. *Metodické listy pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 1999. ISBN 80-86307-03-4.

LEŠTINA, Vladimír. *Hrajeme si loutkové divadlo*. Výchova dětí od 3 do 8 let. 1. vydání. Praha: Portál, 1995. 159 s. ISBN 80-717-8066-9.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie*. Praha: Portál, 1994. 108 s.

- MERTIN, Václav, GILLERNOVÁ, Ilona. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003, 2010. 248 s. ISBN 978-80-7367-627-8.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2009. 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9.
- PELIKÁN, Jiří. *Výchova jako teoretický problém*. 1. vydání. Ostrava: Amosium servis, 1995. 234 s. ISBN 80-854-9827-8.
- RÖDL, Otto. *Loutkářství*. 3. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. 120 s.
- RÖDL, Otto a kol. *Loutkové divadlo*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství., 1969.
- SKUTIL, Martin a MAREŠ, Jiří. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. 254 s. ISBN 978-807-3677-787.
- SLOUPOVÁ, Miroslava. *Rok s krtkem*. Praha: Portál, 2011. 184 s. ISBN 978-807-3677-756.
- SMUTNÁ, Marta. *Loutkové divadlo v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962. 157 s.
- STUHLÍKOVÁ, Iva. *Základy psychologie emocí*. Praha: Portál, 2002 (2007). 227 s. ISBN 80-717-8553-9.
- SVOBODOVÁ, Eva a ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. 167 s. ISBN 978-80-262-0020-8
- SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Dr. Josefa Raabe, 2007. ISBN 80-86307-39-5.
- ŠVEC, Jiří. *Praktikum loutkového divadla*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. 162 s.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 978-802-4609-560.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: 2.2 Tematický celek: „Každý má své jméno“

Příloha č. 2: 2.3 Tematický celek: „Aby nám spolu bylo dobře“

Příloha č. 3: Dotazník

Příloha č. 4: Videonahrávka

2.2 Tematický celek: „Každý má své jméno“

Během několika málo dnů, kdy „nové“ děti mají možnost seznámit se s ostatními dětmi, paní učitelkou a dalšími osobami z prostředí MŠ, je postupně dle jejich iniciativy zapojujeme do různých seznamovacích her. Seznamování může probíhat hravou formou, a to za pomoci maňásků Čmely a Brumdy.

Cíle:

- **rozvoj schopností žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se)**
- **rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky (koordinace ruky a oka apod.)**
- **rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, mluveného projevu, vyjadřování)**
- **vytváření prosociálních postojů (rozvoj tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)**
- **rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních**
- **rozvoj pohybových schopností a zdokonalování v oblasti hrubé a jemné motoriky (koordinace ruky a oka apod.)**

Hra se jmény

Děti, které již měly možnost seznámit se se jmény všech kamarádů, musí při hře dávat pozor na to, zda paní učitelka „záměrně“ neplete jejich jméno. V úvodu hry můžeme děti seznamovat jen s jedním z včelích medvídků, to pro lepší orientaci, ale po chvíli, kdy si děti hru vyzkoušejí a osvojí, může ji učitelka ztížit tím, že si dá na jednu ruku Čmely a na druhou Brumdu. Děti tak musí dávat pozor, zda je oslovil Čmely nebo Brumda.

Čmelda letí a říká: „*Ted' letím pozdravit... Emičku. Ahoj Emičko!*“ a ona odpoví: „*Ahoj Čmeldo, ale já nejsem Emička, já jsem Baruška*“. A Čmelda reaguje: „*Jé, to jsem to popletl, ahoj Baruško.*“ Pak letí Brumda a říká: „*Jé, já vidím Péťu, tak ho pozdravím. Ahoj Péťo!*“ a Péťa odpoví: „*Ahoj Brumdo*“.

Reflexe:

Střídáním správného oslovení s nesprávným vznikají při této seznamovací hře úsměvné situace. Když se děti s hrou lépe seznámily a bylo vidět, že pochopily podstatu hry, bylo jim nabídnuta možnost být Brumdou, Čmeldou a seznamovat se s dětmi. Nejprve létá jeden včelí kamarád a až se unavil, vylétal ten druhý (pro lepší orientaci a přehlednost). Seznamovací hrou děti „odbourávají“ nejenom ostych k paní učitelce, ale také k novým kamarádům. K této hře se váže také jedno z pravidel slušného chování a to takové, že je zde zdůrazněno vzájemné zdravení, které by mělo být součástí každodenního společného soužití.

Pohádka O Koblížkovi

Další hře podporující poznávání jmen dětí ve školce předchází nejprve pohádka. V době adaptace na nové prostředí je dobré dětem předkládat různou formou krátké, pro děti známé pohádky. Jedna z velmi oblíbených pohádek, kterou děti ve věku tří let obvykle znají, je pohádka O Koblížkovi. Pohádku můžeme dětem prezentovat tím, že jí budeme vyprávět s pomocí loutek, které dětem pomohou lépe orientovat se v ději, neboť koblížek se při zpěvu své písničky několikrát vrací v ději zpět a mnohé děti si sled zvířátek, která koblížek na cestě potkal, nepamatují.

Chlapci zahráli pohádku O Koblížkovi, po předešlé improvizaci paní učitelky

Reflexe:

K dramatizaci pohádky jsem využila plošné loutky, které bývají součástí loutkového divadla v MŠ. V našem divadélku loutka Koblížka není, tak jsem si ji před vystoupením vyrobila formou plošné loutky. Po odehrání pohádky si pak každý vyrobil svoji loutku Koblížka, a kdo chtěl, mohl si zahrát pohádku. Děti si samy vymýšlely vlastní příběhy, ve kterých hrál právě ten jejich koblížek. Mnohdy jsme ani nepoznaly, že se jedná o známou pohádku, viz videonahrávka.

Pohádka O Koblížkovi, tak trochu jinak

V rámci kolektivních her můžeme tuto verzi známé pohádky hrát s více dětmi. Společnou dramatizací se tak děti učí vzájemné toleranci, schopnosti navzájem se mezi sebou domluvit, ale také udržet pozornost.

Pomůcky: žlutý míč (koblížek); plošné loutky z pohádky O Koblížkovi - babičku, dědečka, zajíčka, vlka, medvěda a lišku.

Obsazení rolí:

- * 1 vypravěč
- * 1 posílač (učitelka)
- * 5 chytačů - Koblížků
- * 6 dětí – k loutkám (babička, dědeček, zajíc, vlk, medvěd, liška)

Děti si sednou na kroužek v tomto pořadí - posílač, vypravěč; vedle dědeček, babička a chytač (koblížek); vedle nich zajíček a chytač (koblížek); vedle vlk a chytač (koblížek); vedle medvěd a chytač (koblížek) a nakonec na kroužku sedí liška a chytač (koblížek).

Ten kdo drží plošnou loutku má za úkol komunikovat dle děje v pohádce např. zajíček „Koblížku, koblížku, já tě sním“. Chytač (koblížek) má za úkol sedět vedle loutkoherce v tomto případě zajíčka, chytit Koblížka a komunikovat jako koblížek „Nejez mě zajíčku, já ti radši zazpívám písničku: Já koblížek“ a pak poslat zpět Koblížka posílači.

Reflexe:

Hra není náročná na samostatný projev, ale nejprve jsme pohádku sehráli se staršími dětmi. Mladší děti hned při druhé „zkoušce“ hru pochopily a brzy ji hrály také, viz videonahrávka.

Koblížek poznává kamarády

Následující dny si můžeme v duchu známé pohádky sehrát další seznamovací hru. Nejprve s dětmi zavzpomínáme, koho vlastně Koblížek potkal na své cestě, když utíkal od babičky a od dědečka. Zjistíme tak, že celkem potkal čtyři zvířátka. Naše pravidlo bude tedy, že se Koblížek rozeběhne (kutálí) celkem ke čtyřem kamarádům, a to vždy na zvukový signál. Když se Koblížek vrátí po čtvrtém cinknutí k paní učitelce, která ho na první cinknutí vyslala směrem k dětem, společně si zavzpomínají, komu vlastně Koblížek utekl. Touto hrou opět děti poznávají jména kamarádů ve školce.

Pomůcky: žlutý míč; triangel, ozvučná dřívka nebo jiný hudební nástroj

Sedneme si do kruhu a paní učitelka pronese úvodní slova: *„Byl jednou jeden Koblížek a ten tuze rád cestoval a poznával nové kamarády. Jednou se vydal na cestu, a jak se tak kutálí a kutálí, potká 1 (cink), 2 (cink), 3 (cink), 4 (cink) kamarády. Pamatujete si, jak se jmenovaly? Kdo nám ve správném pořadí zopakuje, koho potkal Koblížek na cestě? Počet zastávek můžeme snižovat i zvyšovat, dle toho, jak nám děti reagují.*

Reflexe:

Při hře byly děti nejprve rozděleny do dvou menších skupinek. První hru hrály starší děti a mladší je sledovaly. Později se přidávaly další děti, kruh se zmenšoval a bylo tedy zapotřebí přesného posílání a dodržování pravidel vzájemné ohleduplnosti.

Cvičíme s Koblížkem

Pomůcka: žlutý míč

Koblížka v podobě míče můžeme ještě použít i k pohybovým činnostem: posíláme si ho po kruhu, nad hlavou, bokem, přičemž děti sedí či stojí, nebo si ho předávají na signál pomalu či rychle. Pozor, koblížek nesmí upadnout, to by ho bolelo! Děti u této činnosti vzájemně spolupracují, a aby činnost byla poutavá, mohou si ještě při posílání zpívat písničku.

„Já koblížek, koblížek, na másle smažený na okénku chlazený, vesele si utíkám a s dětmi si pohrávám. Jenom děti pozor dejte a na zem mě neházejte“. Po skončení písničky můžeme vždy oznámit změnu.

Výstupy:

- porozumět slyšenému, domluvit se slovy i gesty, improvizovat
- záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost, sledovat a vyprávět pohádku
- postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí, respektovat předem vyjádřená pravidla
- naučit se nazpaměť krátké texty, úmyslně si zapamatovat a vybavit
- spolupracovat s ostatními, rozdělit si úkol s jiným dítětem
- zvládnout základní pohybové dovednosti, běžné způsoby pohybu (chytat míč)
- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s drobnými předměty, výtvarným materiálem a jednoduchými hudebními nástroji)
- adaptovat se na život ve škole, aktivně zvládat požadavky plynoucí z prostředí školy
- dodržovat pravidla her a jiných činností
- prožívat radost ze zvládnutého a poznaného

2.3 Tematický celek: „Aby nám spolu bylo dobře“

Cíle:

- **poznávání pravidel společného soužití a jejich spoluvytváření v rámci přirozeného sociokulturního prostředí,**
- **seznamování se s pravidly chování ve vztahu k druhému, posilování prosociálního chování, vytváření prosociálních postojů (tolerance, přizpůsobivost apod.)**
- **osvojení si poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahů k druhým lidem**
- **rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních)**
- **rozvoj kooperativních dovedností**
- **rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k ostatním dětem), vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané**

Na začátku školního roku vznikají situace, kdy děti nejsou schopny akceptovat určitý řád a pravidla denního režimu v mateřské škole. Je tedy zapotřebí nastalou situaci řešit a společně si vytvořit pravidla společného soužití, která nám budou sloužit k bezpečnému a pohodovému soužití ve školce. Veškerá společně stanovená pravidla by měla být vymezena tak, aby je dítě chápalo, přijímalo v rámci socializace za svá a také je respektovalo. Pravidla ovšem nejsou utvářena jenom pro děti. Mělo by docházet k jejich respektování všemi zúčastněnými osobami, tudíž také učiteli a rodiči, kteří se mnohdy staví jen do pozice „kazatele a vykonavatele“ opatření při jejich porušení.

Každé společně stanovené pravidlo by mělo být označeno jednoduchým a výstižným symbolem, ze kterého bude hned jasné, o jaké pravidlo se jedná. Z praktického hlediska je vhodné daný symbol umístit na viditelném místě nejenom ve třídě, ale také tam, kde dochází k jeho častému porušování, tj. chodba, ložnice, umývárna, též šatna, kde mohou vidět pravidla také rodiče.

Pravidla umístěná pro děti a rodiče ve školce v šatně

Pravidla umístěná ve třídě

Při utváření pravidel můžeme využít různé loutky, maňásky a plyšáky, jejichž prostřednictvím dětem zahrajeme scénku, při které došlo ke špatnému chování. Děti pak v rámci následné komunikace mohou pomáhat s řešením problému, ale také s vymezováním pravidel a opatření, která by nám pomohla zamezit tomu, aby se „náhodou“ podobný příběh nemohl odehrát i u nás ve školce. Seznámení se s pravidly skrze loutku se tak nestává pouze vyčleněným pravidlem, ale pravidlem podpořeným

zrakovým vnímáním, které je ještě propojené s konkrétním příběhem. Čím více podnětů zapojíme do určité činnosti, tím lépe se dětem zapamatovává a také vybavuje. Mnohdy si tak děti při porušení určitého pravidla vzpomenou na příběh a pak lépe pochopí při následné komunikaci, že každá zprvu neřešitelná situace má své řešení, jen je zapotřebí trochu vzájemné tolerance a ovládnání se.

Srdíčková pravidla

- máme se rádi, chováme se k sobě zdvořile
- řešíme společně problémy, pomáháme si
- umíme se rozdělit, obdarovat
- chováme se k druhým tak, jak chceme, aby se oni chovali k nám
- každý umí něco
- respektujeme se navzájem
- oceníme druhého, myslíme i na druhé

Mlsný zajíček

Příběh pojednává o zajíčkově, který myslí více na své blaho, než na druhého.

Pomůcky: loutka – zajíček;

Rekvizity - košík, buchty, šátek;

Příběh:

Zajíček nese strýčkovi výslužku – košík s koláči. Košík je ale moc těžký, zajíček se s ním namáhá, táhne jej a popotahuje. Když už je hodně unavený, sedne si a odpočívá. A jak tak odpočívá, ucítí vůni koláčků a řekne si: „V bříšku mě už kručí, košík je těžký, co kdybych si vzal koláček? Maminka ani strýček nic nepoznají a já budu mít alespoň sílu košík nést.“ Vzal si jeden koláček a pak druhý a k tomu ještě jeden a utěšuje se tím, že když pár koláčků ují, bude košík alespoň o něco lehčí. Pak se zvedl a vydal se zase na cestu. Po chvíli se opět zastaví a začne znovu ujídat koláčky, aby byl košík ještě lehčí, pořád se mu zdá moc těžký. Koláče mu zachutnají, a tak jí a jí až najednou zjistí, že na dně košíčku mimo šátku, kterým mu maminka košík přikryla, už není vůbec nic. Tu se lekne a vzpomene si na maminku, jak mu při odchodu říkala, ať z košíku neujídá, že koláčků mají dosti, a že by ráda potěšila strýčka, který je sám a nikdo mu koláčky neupeče.

Nejistě, s vědomím své viny, se zajíček loudá zpět domů s prázdným košíkem.

Reflexe:

Příběh je neukončený záměrně, neboť zde vzniká prostor pro další diskuzi s dětmi a pro zamyšlení se nad tím, co by mohl zajíček udělat, jak se cítil, co vlastně udělal špatného a jak se mohl zachovat, aby vše napravil (nasbírat šišky do košíku pro strýčka atd).

Básnička:

Kamarád

*Kamarád, kamarád, to je ten, kdo mě má rád.
Pomůže mi, poradí, po zádech mě pohladí.
Kamarád, kamarád, to je ten, koho já mám rád.
Pomůžu mu, poradím, po vláskách ho pohladím.
Všichni jsme tu kamarádi, protože se máme rádi.*

Pusinková pravidla

- hezky se oslovujeme, vítáme i loučíme se s druhými
- můžeme požádat druhého o pomoc
- když se nám něco líbí x nelíbí, řekneme si to
- domlouváme se klidným hlasem
- mluvíme slušně, používáme milá a hezká slova

Kouzelná slovíčka

V rámci pusinkového pravidla si opakujeme kouzelná slovíčka, jejichž používáním vedeme děti k osvojování si správných návyků v základních formách společenského chování.

Básnička:

*Koho potkám, toho zdravím, ať je to ten nebo ten.
Bud' zdrav, ježku, rád tě vidím! Ahoj! Nazdar! Dobrý den!*

*Když se ráno probudíme, vyskáčeme z postelí,
řekneme si dobré ráno a jsme všichni veselí.*

*Na oblohu vyšly hvězdy. Kolik jich je? Moc a moc.
Poletíme do pohádky. Krásné sny a dobrou noc.*

Když chceš získat, po čem toužíš, co máš dělat? Kdo to ví?

*Pomůže ti slovo prosím, každý rád ti vyhoví.
Já se topím! Volá zajíc. Pomoc! Kdo mě zachrání?
Děkuji ti milý krtku. Naučíš mě plavání?*

*Dobré jídlo, dobré pití hlad a žízeň zahání.
Nabídni si, kamaráde, přeji dobré chutnání.*

Rozpoznávání emocí z výrazu obličeje

Výroba plošných loutek – „smajlíků“

Tyto loutky nám mohou pomoci nejen při zpětné reflexi předešlé činnosti, ale i při reflexi určité situace ve školce. Prostřednictvím výrazů loutek (jenom tím, že dítě danou loutku zvedne) se může slovním vyjádřením, ale také beze slov zhodnotit daná činnost, klima ve školce, i to, jak se dětem dařilo o víkendu, když nebyly ve školce, o prázdninách atd. Dále za pomoci loutek mohou děti vyjádřit, co jaký výraz obličeje znamená a kdy může mít člověk takové různé pocity, např. kdy může být smutný, kdy veselý, kdy se diví, kdy se mračí atd. Plošné loutky s výrazy obličeje můžeme také využít ke gymnastice mluvidel. K těmto základním „smajlíkům“ si vyrobíme další, např. s vypláznutým jazýčkem, s pusou otevřenou dokořán, s našpulenou pusou atd. Ukázka viz příloha č. 4.

Reflexe:

V úvodu školního roku se nám stávalo, že malé děti vyzvedly „pouze“ loutku s výrazem obličeje a nechtěly se dále vyjádřit. Ale to vůbec nevadilo, mnohdy totiž ostatní děti říkaly, proč třeba Jiřík zvedl „smajlíka“, který se směje a vymýšlely různé situace za něj. Mnohdy se pak stalo, že dotyčný sám řekl, co se mu přihodilo a proč se tak cítil.

Ručičková pravidla

- rukama si pomáháme a usmířujeme se
- vážíme si práce druhých, neničíme její výsledky
- šetrně zacházíme s hračkami, pomůckami, knížkami
- uklízíme hračky, udržujeme pořádek
- myjeme si ruce před, po jídle, po použití toalety
- chráníme přírodu, vše živé
- nebereme a nesaňáme bez dovození na to, co nám nepatří

Umývání rukou

- umýváme si ruce před každým jídlem
- umýváme si ruce po použití toalety
- umýváme si ruce, když přijdeme ze zahrady ...

Pomůcky: dvě prstové rukavice s obličejíčky na prstech. Z jedné strany čisté a z druhé strany špinavé.

Umývání ručiček

*Byly dvě sestřičky, baculaté ručičky,
vody se nebály, rády se koupaly.
Měly moc bratříčků, malinkatých prstíčků,
špinavých čiperů, já je však vyperu.
Pak budou jistě vypadat čistě.*

Dále za pomoci rukavic a básničky můžeme dětem ukázat správnou techniku umývání rukou:

*To jsou prsty, to jsou dlaně,
mýdlo s vodou patří na ně,
a po mýdle dobré jídlo
a po jídle zase mýdlo.*

Hádanka:

*Čtyři bratři stolu,
pátý sedí na rohu.*

(prsty)

Čerpáno z knihy: Šimon půjde do školy

Uklízení hraček

Pomůcky: loutka krtečka, hračky ze třídy uložené v košíku

Krteček:

Ahoj děti, představte si, co se mi dneska v noci zdálo. Jak tak ležím v ložnici ještě s ostatními hračkami, najednou slyším tenký, ale tenounký hlásek. Představte si, kdo to na mě tady takhle v noci, když všichni pohodlně spali ve svých postýlkách, volal. Kdo si myslíte, že by to mohl být? Správně, byly to ostatní hračky, které máme tady ve školce. Ale nebyly to všechny hračky, ale jenom některé. A víte, které to byly? Byly to ty hračky, které jste včera neuklidily na svá místa, kam patří. Volal na mě medvídek (*vytáhne ho z košíku*), který ležel na podlaze vedle skříňky s kostkami. Ví někdo z vás, kde je správně jeho místo? (*Podává ho dětem, aby našly jeho správné místo, a všichni se tak ujistí, že je to to správné místo pro medvídka*). Dále vytahuje panenku, která na sobě neměla žádný obleček a říká, že tuhle panenku našel v kočárku, nepříkrytou a ta brečela, že jí je zima a že by ráda spinkala přikrytá, jako spinkají všechny děti doma. Pak vyndal ještě z košíku knížku, která mu šeptala, že má uvnitř ohnutý roh u jedné

stránky od toho, jak jí děti rychle zavřely, když spěchaly domů za maminkou. Pak vyndal ještě pár pastelek, které mu šeptaly, že ležely pod stolem a že jim bylo líto, že děti s nimi takhle zacházejí...

Reflexe:

Dětem tímto vyprávěním, spojeným se zpětným ukládáním hraček na svá místa za jejich asistence, dáváme najevo, že když odchází domů a spěchají za rodiči, mají si vždy zkontrolovat, zda hračky, se kterými si hrály, jsou uklizené na svých místech. Všichni máme totiž rádi, když se hračky vrací tam, kde je jejich místo, protože pak druhý den víme, kde je najdeme. S dětmi můžeme dále hovořit na téma, jak si doma uklízí hračky a zda pomáhají také rodičům doma s úklidem jejich domácnosti.

Básnička

*„Já jsem malý pořádníček,
vím, kam patří malý míček.
Medvěda i stavebnici,
uložím vždy na polici.“*

Dětem můžeme k tomuto tématu ještě zahrát či přečíst pohádku: *„O panence, která tence plakala.“*

Pomáháme si

Abychom dětem lépe přiblížili význam pravidla „Pomáháme si“, zahrajeme dětem pohádku O Palečkovi. K tomu nám nejlépe pomůže interpretace pohádky od Františka Hrubína. Děti mohou za přednesu učitelky samy sehrát danou scénku a procvičovat si tak jemnou motoriku a posléze samy pohádku také vyprávět.

Pomůcky: prsty na jedné ruce si pomalujeme obličejíčky; šiška

Nožičková pravidla

- ve třídě chodíme tak, abychom si neublížili
- kopeme pouze do míče

Já už to nikdy neudělám

Pomůcky: loutka - Čmelda, Brumda, ježek; rekvizity - 2 mochomůrky;

Jednou se Čmelda s Brumdou rozhodli, že se prolétnou po okolí. Letěli a letěli, až najednou dolétli do lesa. V lese bylo krásně tichoučko, všude kolem voněly houby a tu si najednou Čmelda všiml, že v trávě sedí krásná, ale tuze krásná mochomůrka. Měla červený klobouček a na něm jedna, dvě, tři, čtyři ... spousty bílých teček. Zavolal tedy na Brumdu, ať se letí na tu krásu také podívat. Ale jen co Brumda přiletěl, hned do mochomůrky kopl a řekl: „No fuj, vždyť je to mochomůrka, kdybys našel alespoň hříbka, nebo bedlu, to by nám maminka mohla udělat smaženici, ale ty mě voláš kvůli téhle ošklivce?“ Otočil se a chtěl letět dál. V tom uviděl o kousek dál ještě jednu docela malou mochomůrku a už už se chystal, že na ní taky šlápne. To mu ale Čmelda nedovolil, stoupl si mu do cesty a svým tělem ji bránil. Byl celý rozčilený a křičel na Brumdu: „Co to děláš, udělala ti něco ta mochomůrka? Vždyť tu dělá parádu.“ Brumda mu našťvaně odpoví: „Paráda, neparáda, je jedovatá a já nemám jedovaté houby rád“. Čmelda se znovu ozve a říká: „To ví každý, že je jedovatá, ví to všechny zvířátka v lese a i lidé, ale jenom ty jsi byl tak ošklivý a tu krásu jsi chtěl rozdupat.“ Doma pak Čmelda v postýlce vyprávěl mamince, co se jim dnes přihodilo a maminka se tuze na Brumdu zlobila. Ten mamince slíbil, že už nikdy po mochomůrkách a po jiných nejedlých houbičkách šlapat nebude, protože teď už ví, že houbičky nejsou jenom na jídlo, ale také na „parádu“.

Reflexe:

Když se ve třídě opětovně stalo, že někdo zbořil neopatrností či úmyslně stavbu kamarádovi, nebo se nad stavbou pozastavil se slovy: „To nemáš hezké“, vzala jsem opět na pomoc Čmeldu s Brumdou. I když dětem nebylo přímo řečeno, že stavby se kamarádům nebourají a že ne všechno na světě musí být tak krásné, aby se to líbilo

všem, bylo na dětech poznat, dle jejich slov při pozdější reflexi, že příběh naplnil očekávání, se kterým vznikl.

Básnička:

Dupy dupy

*Dupy dupy, klapy klapy,
či jsou tyhle sloní tlapy?
Když ty tlapy zadupou,
třesou celou chalupou
Zato myšky chodí tiše,
Mají tlapky jako z plyše.
Tiše myši ši ši ši,
Ať vás kocour neslyší.*

Nelítáme, nejsme letadla

Jelikož víme, jak děti láká neustále běhat po chodbách a jak mnohdy, když není paní učitelka v dohledu, jejich rychlost bývá několikanásobná, vymysleli jsme si u nás ve školce tzv. „zpomalovací dráhu“. Dětem jsme vysvětlili, že když na silnici v určité části města je mnoho lidí a auta nerespektují pravidla, musí páni policisté udělat opatření a to takové, že v rámci bezpečnosti umístí na silnici zpomalovací práh. Vysvětlili jsme si, jak takový zpomalovací práh funguje, a na tomto základě jsme dětem v nejrůšnější části chodby nakreslili na podlahu dráhu, která plní stejný účel jako zpomalovací práh. Dráha jednak děti zpomalí a jednak dětem pomáhá v lepší koordinaci jejich pohybu. Zavedli jsme zde dvousměrný provoz, tzn. že ten, kdo jde ze třídy ven, chodí vpravo po stopách, a když se vrací do třídy, jde po čáře.

Básnička:

Co už umím

Umím běhat, umím stát,

nad hlavu si ruce dát.

Umím chodit pomaličku,

umím hrát si na žabičku.

Umím chodit jako rak.

Věřte mi to, je to tak!

Oušková pravidla

- když jeden mluví, ostatní naslouchají
- hlukem můžeme škodit, hluk může škodit našemu zdraví

Komunikace na kroužku

Dalším, neméně důležitým pravidlem, které je zapotřebí si při vzájemném soužití ve školce stanovit, je pravidlo komunikace na kroužku, kde se každodenně setkáváme a povídáme si např. o tom, co jsme dělali, co nás potěšilo, ale také co budeme dělat. Můžeme zde řešit různé problémy a situace a na jejich řešení se pak společně podílíme. Aby takováto komunikace byla účelná a přehledná, musíme si zde stanovit určité pravidlo. Tím je, že když jeden mluví, ostatní mu naslouchají. K tomu účelu nám může vhodně posloužit předmět, který, když ho někdo drží v rukou, slouží jako pravidlo: „Teď mluvím já a vy mě prosím poslouchejte.“ Za tímto účelem jsme si ve školce vyrobili „bambulku“ z kousků různě barevných vln, které si děti vybraly podle svého rozhodnutí a nálady. Společně jsme si „bambulku“ umotali a dali jí jméno. Je to předmět, který v každém z nás vyvolává dobrý pocit, že právě kousek mé vlny je součástí tak krásné hračky. Děti si moc dobře pamatují, který kousek vlny je jejich a je mnohdy při komunikaci vidět, jak děti při mluvení hledají slova a také ten svůj kousek vlny a pohrávají si s ním.

Společná výroba

Komunikace na kroužku s „bambulkou“

Improvizace písniček

Za pomoci např. plošných loutek, které si k písničce můžeme sami vyrobit, podpoříme písničku zrakovým vnímáním, díky němuž si mohou děti píseň lépe vybavit a zapamatovat.

Travička zelená

Pomůcky: loutka zajíčka

Když jsem já sloužil

Pomůcky: maňásci kluka a holčičky; plošné loutky kuře, kačka, husa, vepř, tele, kráva; kapesníček. Plošné loutky máme zapíchnuté do plastelíny, aby nám držely v divadélku na scéně, kde si uděláme značky, kam budeme určité zvířátko stavět.

Dechová cvičení

S dětmi můžeme také za pomoci maňásků - plyšových hraček procvičovat dechová cvičení. Děti tak mají možnost poslouchat rytmus svého vlastního dechu.

Cvičení na břišní dýchání:

děti si pohodlně lehnou na záda, ruce s plyšákem si položí na břicho a budou si představovat, že leží na louce, která krásně voní. Pomalu a zhluboka se nadechují nosem (cítí, jak se jim nafukuje břicho a plyšáček s rukama se zvedá), pak vzduch vypustí pusou (přitom cítí, jak se jejich břicho vyfukuje a ruce s plyšáčkem klesají).

Ještě dětem ukážeme, že s dechem můžeme různě manipulovat, např. kdybychom chtěli plyšáčka povozit výtahem. Výtah může ale také někdy zastavit, a tak dětem řekneme – těm starším, že během nádechu mohou několikrát zadržet vzduch a pak najednou plynule vydechnout. To stejné mohou dělat při výdechu.

Výstupy:

- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, pocity, mínění a úsudky
- domluvit se slovy i gesty, přirozeně a bez zábran komunikovat
- naučit se nazpaměť krátké texty (reprodukovat říkanky, pohádky)
- řešit problémy, situace, respektovat předem vyjasněná a pochopená pravidla
- dodržovat dohodnutá a pochopená pravidla vzájemného soužití a uplatňovat návyky v základních formách společenského chování (zdravit, poprosit, poděkovat, uposlechnout pokyny apod.)
- uvědomovat si příjemné i nepříjemné citové prožitky, prožívat a dětským způsobem projevoval, co cítí
- začlenit se do třídy a zařadit se mezi vrstevníky, respektovat jejich rozdílné vlastnosti, schopnosti a dovednosti
- utvořit si základní dětskou představu o pravidlech chování a společenských normách, co je v souladu s nimi

Příloha č. 3

Dotazník

Vážené kolegyně a kolegové,

jmenuji se Iveta Vacková. Pracuji jako učitelka v mateřské škole v Polné u Jihlavy a studuji III. ročník dálkového studia Učitelství pro mateřské školy na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku, jehož cílem je zmapovat využívání loutek v mateřských školách. Dotazník je anonymní a jeho výsledky budou využity jako podklad k praktické části bakalářské práce.

Pokyny k vyplnění dotazníku:

V každé otázce podtrhněte či zakroužkujte vhodnou odpověď, popřípadě ji doplňte dle instrukcí.

Děkuji za Váš čas, který věnujete vyplnění dotazníku.

1. Užíváte loutku jako prostředníka ke vzájemné komunikaci ve školce?

- Ano
- Ne

Pokud ano, s jakým typem loutek nejvíce pracujete a proč? (maňásek; plošné loutky, prstové loutky...)

.....

.....

2. Hrajete dětem vy, nebo vaše kolegyně loutkové divadlo v rámci činností s dětmi?

- Ano
- Ne

Pokud ano, při jakých činnostech?

- a) při sehrání krátké scénky, prostřednictvím které seznamujete děti např. s pravidly chování ...
- b) při improvizaci pohádek a písniček
- c) jiné činnosti

3. Máte ve školce kulisy (paravan), či jinak vyhrazené místo pro hru s loutkami?

- Ano
- Ne

4. Mají děti u vás ve školce volný přístup k loutkám?

- Ano
- Ne

Pokud ne, z jakého důvodu?

.....

5. Hrají si děti ve školce při ranních činnostech loutkové divadlo, či improvizují nějaký děj – hra s panenkami, plyšáky atd?

- Ano
- Ne

6. Mají vaše děti oblíbenou loutku?

- Ano
- Ne

Pokud ano, můžete uvést jakou?

.....

.....

7. Navštěvují vaši MŠ loutkové společnosti?

- Ano
- Ne

Pokud ano, kolikrát za rok 1, 2, 3, 4, 5 vícekrát.

8. Bývá jejich výstup dle vašich představ?

- Ano, s úrovní představení jsme vždy spokojeni.
- Ano, ale některá představení nesplňují naše očekávání.
- Ne, s úrovní představení nejsme spokojeni

Pokud ne, z jakého důvodu tak usuzujete?

.....

9. Máte možnost návštěvy stálého loutkového divadla?

- Ano
- Ne

Pokud ano, kolikrát za rok ho navštívíte? 1, 2, 3, 4, 5, vícekrát.

10. Myslíte si, že používání loutek v dnešní době má nějaký vliv na děti?

Ano

Ne

Pokud ano, jaký vliv má loutka na děti?

.....

.....

.....

Za vyplnění dotazníku Vám ještě jednou děkuji.

Videonahrávka

Součástí praktické části bakalářské práce je videonahrávka různých loutkových představení, zprostředkovaných učitelkou, učitelkou s dětmi, dětmi samotnými, ale také loutkové divadlo sehrané loutkovými společnostmi.

- 1) Loutkové představení dětí a paní učitelky – pohádka O veliké řepě
- 2) Loutkové představení dětí – pohádka O veliké řepě
- 3) Martínek a jeho pohádka O Koblížkovi
- 4) Pohádka O Koblížkovi v podání holčiček
- 5) Pohádka O Koblížkovi, tak trochu jinak
- 6) Povídání s Kašpárkem
- 7) Ukázka scénky s maňáskem, téma „Pravidla ve školce“
- 8) Plošné loutky a emoce
- 9) Procvičování motoriky mluvidel
- 10) Zpívání se zajíčkem „Travička zelená“
- 11) Loutkové představení ve stálém loutkovém divadle v Polné
- 12) Loutkové představení v MŠ
- 13) Mareček, Zuzanka a Čmelda s Brumdou

